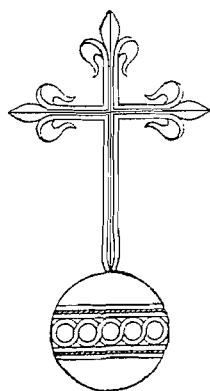

ERBOVNÍ KNÍŽKA

na rok 1940

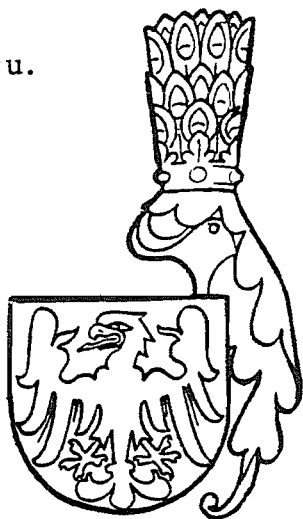

V knihách Řádu vydalo nakla-
datelství Vyšehrad v Praze II.

Znaky českých vévodství.

Karel kníže

ze Schwarzenbergu.

TĚŠÍN. V modrém štítě zlatá orlice. Na přílbě s přikryvadly modrými zlatými paví kyta; anebo orlice ze štítu, rostoucí nebo celá. - Těšínsko, díl Opolska, holdovalo českému králi 1292 a spadlo na korunu 1653. 1722 uděleno bylo vévodovi Leopoldovi, otci císaře Františka I., v jehož rodě již zůstalo. Jeho znak slouží za erb všeho Horního Slezska.

OPOLÍ. V modrém poli zlatá korunovaná orlice. Na přílbě s přikryvadly modrými zlatými zlatá

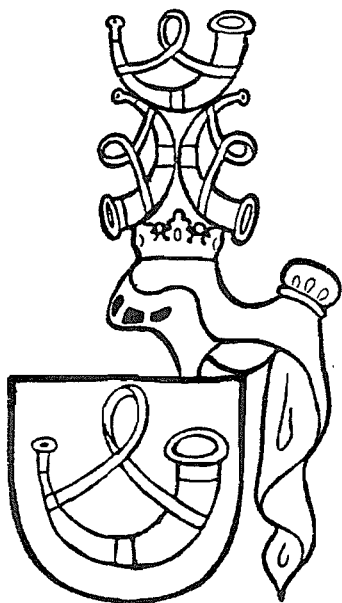
orličí hlava, posázená třemi modrými pery. - Vévoda opolský krvácel za českého krále již na Moravském poli. Jeho potomstvo vymřelo roku 1532.

OSVĚTIM. Štít stříbrný, v něm modrá orlice. Orlice je také klenotem. - Osvětimsko, počátkem XIV. věku od Těšína oddělené (a tedy piastovskou orlici v jiné barvě nesoucí), bylo r. 1453 vévodským rodem králi polskému prodáno a r. 1772 královně české vráceno.

OPAVA. Štít polovičný, červený stříbrný. Na helmu s přikryvadly červenými stříbrnými rohy, stříbrný a červený, posázené korouhvičkami střídavých barev. - Opavsko bylo od Moravy dáno Mikuláši, bastardu Českému (jeho znak tvoří české barvy) a zůstalo jeho rodu do r. 1482. R. 1613 bylo uděleno Karlu z Lichtenštejna, a zůstalo v jeho rodě.

ZÁTOR. V modrém štítě stříbrná orlice. - Zátorsko sdílelo osud Osvětimska; 1494 k Polsku.

KRNOV. Štít modrý, zlatá lovčí trubka s řemenem. Na helmu s přikryvadly modrými zlatými tři trubky zlaté. - Krnovsko se oddělilo 1377 od Opavska, a když tam Přemyslovci 1510 vymřeli, bylo 1523 prodáno domu Braniborskému. Tento rod stanovil knížetství znak a užíval ho dále, ač bylo mu pro nevěrnost vzato a 1623 dáno rodu Lichtenštejnskému, jemuž i zůstalo: a to v stříbrném poli buď tři černých trubek, ze středu vycházejících, anebo černé orlice se stříbrnou trubkou na hrudi.

LEHNICE. Ve zlatém štítě černá, korunovaná orlice, nesoucí na hrudi stříbrný půlměsíc, trojlístky zakončený a křížek nesoucí. Na helmu s přikryvadly černými zlatými terč (rozličného tvaru) s erbovním znamením, zpravidla rostoucím, pavím peřím posázený. To je také znak Dolního nebo celého Slezska (ač ono také užívá kletnotu dvou rohů zlatých, střídavě červenými a zlatými, nebo černo-zlatými praporečky posázených, s paví kytou uprostřed), a proto ho nosí i jiná knížata. Zejména však knížetství březské, které

majíc s Lehnici společné panovníky, s ní 1329 Čechám holdovalo a spolu 1675 na ně spadlo, si s ní erby sdílelo a vyměňovalo. Tu pak bývá za klenot také orlice, stojící jako pták sokol, nebo i tento sám. - Jinak pochází tento tvar orlice od knížat vratislavských, která orlicí piastovskou, černě zbarvenou, spojila se znamením půlměsíce: a tak ji s klenotem terče vidíme už v curyšském svitku. Vratislavsko bylo knížetstvím bezprostředním, a proto právě jeho znak se stal znakem zemským. Olešnice, jež holdovala Če-

chám 1329, 1495 byla udělena rodu poděbradskému a pak dědictvím přešla na rod Virtemberský, nyní pak je v držení domu Pruského, oddělila se od Hlohova a užívá dolnoslezské orlice. Hlohov, který 1506 spadl na korunu, nosí však vedle ní také erb a klenot šachovnice. Knížata z Lobkovic za Hlohov nosí štít orlice a klenot šachovnice. Ferdinand I. ale mezitím byl udělil Hlohovu štít polovičný, českého lva a půl slezské orlice.

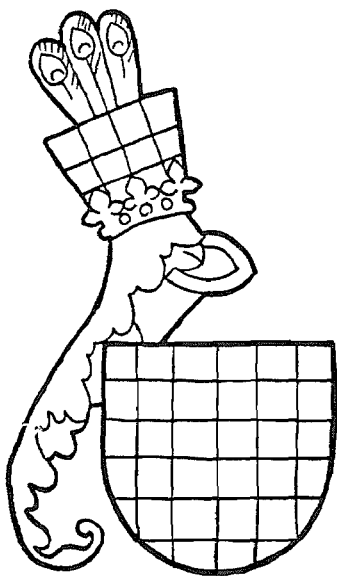

RATIBOŘ. Štít na zděl polovičný: v modrém poli zlatá korunovaná orlice, levé pole na zděl polovičné, stříbrné a černé. Na helmu s přikryvadly modrozlatými a červenobílými dvě křídla, modré s pery zlatými a stříbrné s červenými. Pole štítu, jež se spojovala také křížením, připomínají Opolsko, od něhož se Ratibořsko oddělilo, a Opavsko, jehož knížata od r. 1336 do svého vymření r. 1521 v Ratiboři vládla. Užívala také dvojí přílby: jedné s opavskými rohy bez praporečků, ale s kytami na koncích, druhé s křídly

žlutým a modrým. Tohoto klenotu užívá také vévoda ratibořský z rodu Hohenlohe, ale orlici nosí jen poloviční a levé pole zlaté.

BÍLSKO. Štít na zdél polovičný, stříbrný červený, v něm dvouocasý lev střídavých barev. Štít nesou podobní lvové své přirozené barvy. - Panství bílské, od Těšínska oddělené, bylo knížatům Sulkovským povýšeno 1754 na vévodství: dva roky předtím bylo jim povýšeno na knížetství a při tom dostali tento znak.

BŘEH. Štít červeně stříbrně šachovaný. Na přílbě s přikryvadly červenými stříbrnými šachovaný terč (různé podoby) před paví kytou, nebo šesticípy, na rozích pavím peřím postrkaný. - Břeh, řekli jsme, sdílel s Lehnicí osudy i znaky: spojený znak podělila hrabata Schaffgotschové. Ale znaku šachovnice (za klenot terč se střapci na rozích) užilo i Dolní Slezsko.

MINSTERBERK. Štít na zděl polovičný, zlatý a stříbrný, v něm orlice též na zděl polovičná,

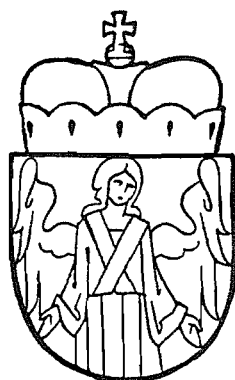

černá a červená, se stříbrným půlměsícem na prsou. Na helmu s přikryvadly červenými stříbrnými dva půlměsíce červeně stříbrně šachované, z nich rostoucí dvě paví kyty. Je to štít Svídnicka, od něhož se Minsterbersko oddělilo, i užívá se také tamního klenotu: zkříženého pavího a kohoutího ocasu, ale také rostoucí orlice. Když pak zemi od potomků Jiřího z Poděbrad koupil 1569 Maximilián, polepšil jí znak, že orlice byla v pravém poli štítu a v levém český lev: klenoty byly půlměsíce s chvosty a orlice, majíc černožlatá při-

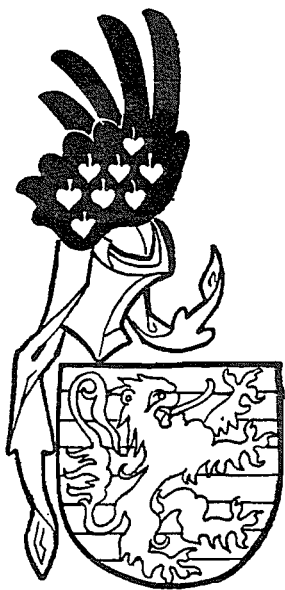
kryvadla. Tohoto rozmnoženého štítu podnes užívají knížata z Auerspergu, ač zemi prodala pruské koruně r. 1791. Svidnice se oddělila od Vratislavi, i měla její orlici pozměněnou, jak řečeno: klenot kohoutí a paví ocas, anebo orlici, anebo terč šachovaný s pavím peřím. S Javorskem vyženil zemi Karel IV.

FRÝDLANT. V červeném štítě zlatá korunovaná orlice. - Albrechtu z Valdštejna byl Frýdlant povýšen 1627 na vévodství s tím, že ani pro zra-

du nemá býti jeho rodu odňato: přes to po jeho usmrcení 1634 vévodství zaniklo.

ZAHÁŇ. V červeném štítě rostoucí zlatý anděl se zelenými křídly. Tohoto znaku užívá rod knížat z Lobkovic, který Zaháňsko držel v letech 1646-1786; ale prodav je koruně pruské, nedostal nového znaku pro panství roudnické, jež mu v náhradu bylo na vévodství povýšeno, a jež posud s tímto titulem drží. Avšak stará knížata zaháňská, jež se Čechám poddala roku 1329, nosila

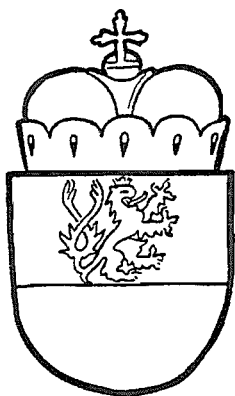

štít orlice dolnoslezské s klenotem stojící orlice, anebo štít zlatého lva v modrém poli. Znak anděla přejali pod svrchovaností pruskou vévodové z rodu kuronského.

LUCEMBURK. Štít sedmkrát napříč rozdělený, stříbrný a modrý, že spodní pruh je modrý: v něm lev červený. Nyní lev ten je korunovaný a dvouocasý, a má zlaté korunované lvy za štítonoše. Na helmu s přikryvadly červenými stříbrnými nebo hranostajovými křídla černá, zlatými

lipovými lístky posypaná: což je klenot království českého, na místo starého klenotu červeného draka udělený. - Lucembursko bylo 1354 na vévodství povýšeno a Václavovi, bratru Karla IV., v léno uděleno. Filip vévoda burgundský zmocnil se ho na základě sňatků r. 1443: a až se obyvatelé ještě 1479 návratu k Čechám dožadovali a králové čeští se svých práv do konce XVIII. věku nevzdali, přece země zůstala u jeho potomstva. Byvši na čas u rodu Nasavského, vrátil se skrze sňatek do potomstva rodu burgundského.

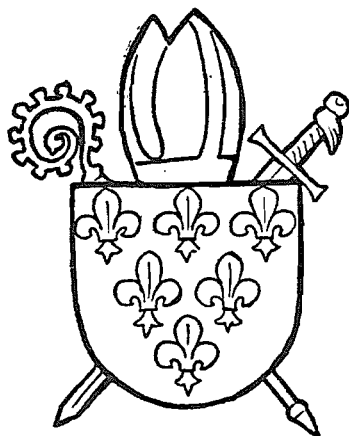
KRUMLOV. Na štítě stříbrném pět červených růží (2, 1, 2). Na helmu s přikryvadly červenými stříbrnými stříbrná orlice, na ní erbovní znamení. - Krumlov byl knížatům z Eggenberka povýšen 1628 na vévodství. Když pak tento rod 1710 vymřel, bylo vévodství při korunovaci Karla II. knížatům ze Schwarzenberka znovu uděleno, ale beze znaku.

ZHOŘELEČ. Štít napříč polovičný, dole stříbrný a svrchu červený, v tom český lev. - Karel IV.

1376 udělil Zhořelecko svému synu Janovi jako vévodství. Poněvadž však zanechal jen dceru, připojena země zase ke koruně jako část markrabství Horní Lužice: znaku užívali králové dále.

ZÁKUPY. Na štítě červeném zlaté břevno, provázené dvěma lvy, taktéž zlatými. Koruna vévodská zavřená, červeně podšitá. Štít nesou černozlatí nohové, držící korouhve s erbovním znamením. - Zákupské vévodství zřídil král František pro svého vnuka prince Františka Josefa

Karla (předtím prohlášeného Napoleonem II. císařem francouzským) a udělil mu zároveň (1818) štít někdejších vévod z Mödlingu. Smrtí vévodovou však panství spadla zase na panující rod.

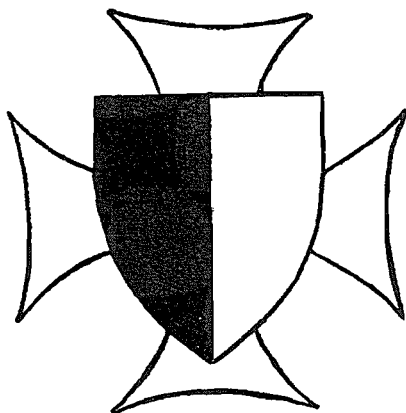
NISA. V červeném štítě šest stříbrných lilií. Na štítě mitra, pod ní meč a berla. - Nisské panství vratislavských biskupů se vyvinulo v knížetství. Holdovalo Čechám 1342.

Znaky řádů a ústavů šlechtických v zemích koruny České.

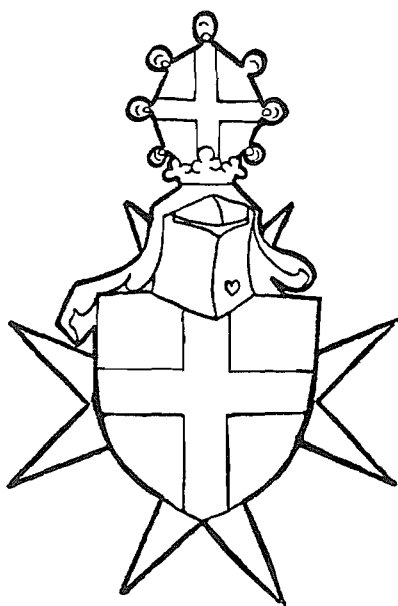
Popis a kresby:

Karel kníže ze Schwarzenbergu.

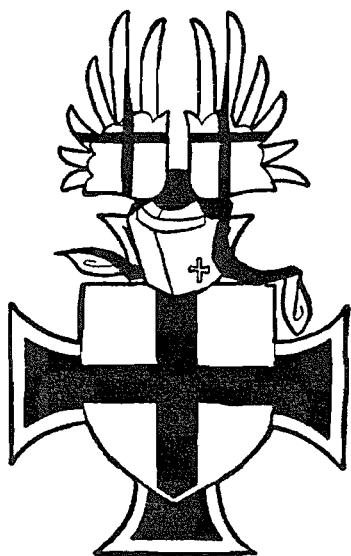
Historická část: Bohumír Lifka.

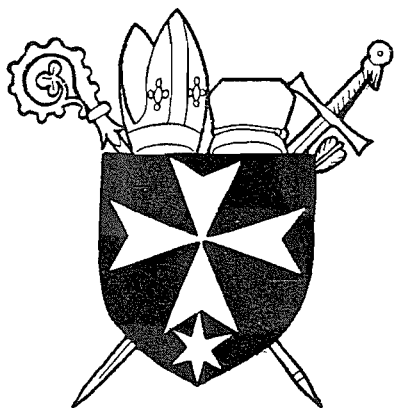
ŘÁD TEMPLÁŘŮ měl prapor zvaný Beauséant, černobíle rozpůlený. Řádový kříž byl červený, na koncích rozšířený, a nošen byl také na stříbrném štítě. Tentýž kříž s malými změnami má portugalský, papežský a brasilský řád Kristův, který od templářů pochází, a švédský řád Karla XIII., který templáře připomíná.

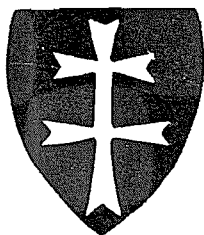
ŘÁD JOHANITŮ, MALTSKÝ, má na červeném štítě stříbrný heroltský kříž. Klenotem je deska stejně označená, pavím peřím postrkaná. Řádový kříž je bílý, osmicípý a nosí se na černé stuze.

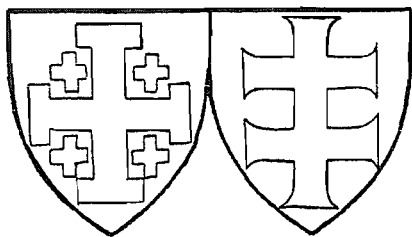
NĚMECKÝ ŘÁD má černý kříž ve stříbrném štítě. Klenotem jsou křídla s obrazem štítu: starším klenotem byla stejně označená deska, posázená pavím peřím. Řádový kříž má rozšířené konce a stříbrný lem a nosí se na černé stuze. Velmistr má zvláštní kříž a znak.

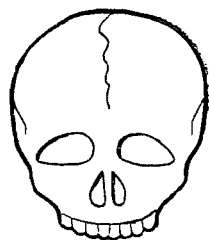
ŘÁD KŘÍŽOVNÍKŮ má červený kříž maltský (dříve kotvicový) provázený dole červenou šesticípou hvězdou v černém poli. Na štítě mitra a bílý klobouk, za štítem berla, meč a šíp: nosiči štítu jsou sv. Helena a císař Heraklius. Štítové znamení je řádovým křížem.

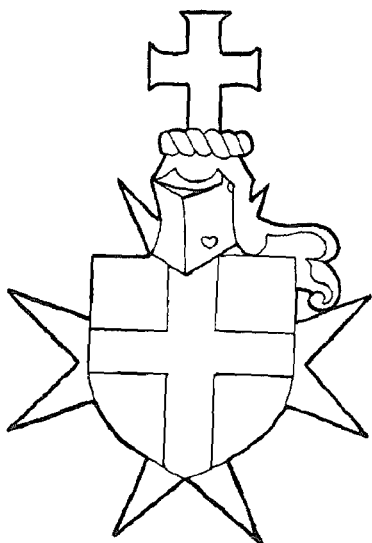
ŘÁD SVATÉHO DUCHA měl v černém štítě stříbrný kříž patriarší s rozeklanými konci.

ŘÁD BOŽÍHO HROBU, k němuž patřili kanovníci zderazští, měl červený patriarší kříž ve stříbrném štítě. Rytířský řád Božího hrobu, který z něho utvořil papež Alexander VI., má červený jeruzalemský kříž ve stříbrném štítě. Týž je řádovým křížem a nosí se na černé stuze.

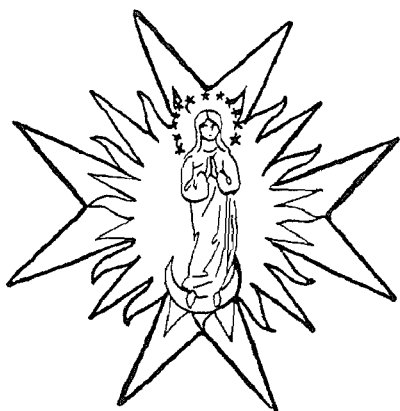

ŘÁD SMRTÍ HLAVY měl znakem zlatou smrtí hlavu na sponě podobné půlměsíci, s obpisem MEMENTO MORI, připevněné zlatým kroužkem na černé stužce.

ŘÁD SV. LAZARA má zelený kříž ve stříbrném štítě. Klenotem je tentýž kříž s rozšířenými konci. Řádový kříž je osmicípý a nosí se na zelené stuze nebo u rytířů na řetěze.

ŘÁD KŘESŤANSKÉHO RYTÍŘSTVA měl kříž tvaru maltského, modrý, na jehož lici obraz Neposkvrněné P. Marie ve věnci 12 paprsků: na rubu v podobné záři obraz sv. Michaela archanděla: nošen byl na modré stuze nebo u velkopřevorů na řetěze, složeném z 15 františkánských provazců a tolikéž hvězd. Na řádovém praporu byl vyšit krucifix a patroni řádu.

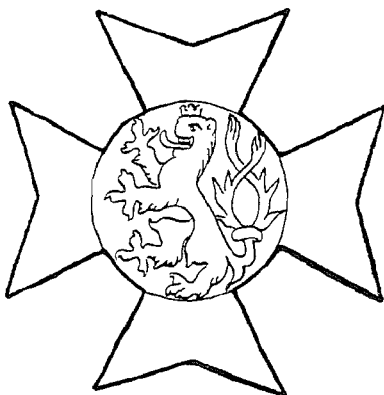
MYSLIVECKÝ ŘÁD BŘEŽSKÝ měl za odznak dubové listí, na němž je upevněna podoba jelena sv. Huberta: na rubu červené srdce s bílým kří-

žem. Stuha zelená. Za domu pruského nad jele-
nem přidána koruna.

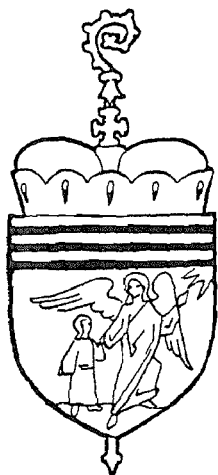
ŘÁD SV. HUBERTA měl za odznak loveckou
trubku na dvou řetízcích, mezi nimi na třetím
peníz s obrazem sv. Huberta. Nošen byl na čer-
vené stužce (na pamětních penízech je zavěšen
na orlici).

ČESKÝ ŠLECHTICKÝ KŘÍŽ byl červený, osmi
dosti tupých hrotů, uprostřed červený kotouč
s českým lvem: nošen byl na stuze červené, bíle
lemované.

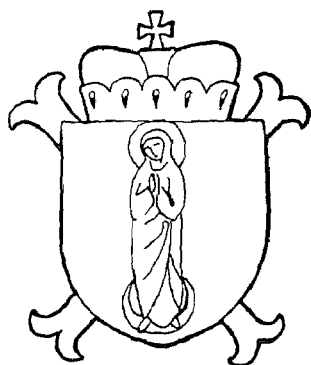
BRNĚNSKÝ ÚSTAV ŠLECHTIČEN má štít rozčtvrcený: 1. ve zlatě černá orlice, 2. ve stříbře dva červené pruhy pokosem, 3. zlatě a červeně pokosem dva vinařské nože odvrácené pod knížečí korunou, 4. ve zlatě černý orel. Ve středním štítě obraz sv. Anny s P. Marií. Na štítě koruna říšských hrabat.

ÚSTAV ŠLECHTIČEN U SV. ANDĚLŮ má za řádové znamení obraz Anděla strážce (na rubu sv. Jana Nepomuckého) na černé zlatě lemované stuze. Za doby abatyšší toto znamení ve zlatém štítě, přes jehož vrch šla tři černá břevna, tvořilo střed velkého znaku ústavu, ležící na štítě čtvercém, taktéž zlatém, v jehož 1. a 4. poli po pěti ptácích papoušcích, ve 2. a 3. pak po třech černých krokvích: štít růžencem obtočený drží dvě černé orlice, vše pod knížecím kloboukem, pláštěm a berlou.

TEREZIÁNSKÝ ÚSTAV ŠLECHTIČEN měl znak rozčtvrcený: 1. říšský orel, pod ním leto-

počet MDCCLV. 2. nové Uhry. 3. Čechy (lev obrácen dovnitř). 4. Dolní Rakousy; ve středním štítě Neposkvrněná P. Maria. Štít pokrytý knížecí korunou a nesený rakouskými nohy, leží na modrém kříži sv. Ondřeje. Střední štítek, na tomto ležící, tvoří řádové znamení, na jehož rubu je korunovaná iniciála Marie Terezie: nosí se na bílé, zlatě lemované stuze.

ŠLECHTICKÁ AKADEMIE HRABĚTE STRAKY má štít modrý, na něm stříbrného kohouta. Na štítě hraběcí koruna.

JOHANITĚ, MALTŠTÍ RYTÍŘI, zakotvili v Če-

chách přízní knížete a krále Vladislava, který se účastnil křížové výpravy do Svaté země r. 1147, kolem r. 1156, kdy jim také král. kancléř a vyšehradský probošt Gervasius i synovec jeho Martin svým věnováním umožnili založiti kostel Matky Boží a špitál v Praze na Malé straně »pod řetězem«, což stvrdili a jinými darováními postupně i rozmnožili králové Vladislav I. r. 1159, Přemysl Otakar II. r. 1254, Václav IV. 1384 a Vladislav II. 1480. Od 1179 měli chrám i dům v Praze »na bojišti«, 1420 rozbořený, 1225 potvrdil Přemysl darování Bolemily a chotě jejího Bavora I. ze Strakonice v okolí tohoto sídla, v němž oba založili 1243 při kostele sv. Prokopa úplný konvent řádu, 1321 rozmnožený a obohacený Vilémem Bavořem IV.; r. 1358 posiluje toto držení král Karel I. Obojí sídla a chrámy, na Malé straně v Praze i v Strakoně, a staré fary v Radomyšli a Horažďovicích náležejí řádu, několikrát obro-

zenému, dosud. Král Jan Lucemburský udělil křižovníkům svatomářským 25. I. 1319 právo soudní exempce, král Karel I. dal 1366 a 1378 mistrovi soudní právo nad odporujícími bratry a osvobodil řád od služebností i platů, králové Maximilian I. 22. X. 1574 a Ferdinand II. 20. V. 1625 osvobodili je od nových daní a dávek, Ferdinand je obnoveně stvrdil jako první preláty království. Čeští velkopřevorové byli vždy také vysokými zemskými úředníky, od r. 1627 stálými místodržícími, přisedícími zemských práv a členy stavovských zemských sněmů.

A. Č. Ludíkar, O řádu maltánském se zvláštním zřetelem na Čechy (Klatovy 1878); Fél. de Salles, Annales de l'ordre de Malte, du Grand-Prieuré de Bohême-Autriche (Vienne 1889); Ritschny-Häußler, Geschichte der Malteser-Ritter-Ordens-Kommende St. Johann in Schlesien 1100-1931 (Troppau 1931); B. Lifka, Johanitská bohemica XVIII. stol. (Praha 1935).

NĚMEČTÍ RYTÍŘI usadili se v Praze r. 1217 u kostela sv. Petra na Poříčí, kde vznikl hospitál a komturství. Přemysl Otakar I. vzal je r. 1222 listem na velmistra Heřmana ze Salzy v ochranu. 12. II. 1235 ustupují od sv. Petra českým křižovníkům, 28. IX. 1236 potvrzuje jim král Václav I. zboží a výsady i sídlo u sv. Benedikta. V potvrzení z 13. V. 1237 je vypočítáno město Slavkov a 31 vsí. 1241, 19. X., stvrzuje jim Václav Miletín, další statky 5. IV. 1251. R. 1255 a 1268 podniká s nimi Přemysl II. křížové výpravy proti

Prusům. Ke komendám v Praze, Drobovicích, Chomutově přibývají nové v Německém Brodě, Jindř. Hradci a v Opavě. Král Václav II. dává jim 1. I. 1287 k výsadám i právo soudní exempce, Jan Lucemburský, stvrdiv 16. II. 1321 privilegia, jede 1328 sám do Pruska bojovat, král Karel I. 1348 a Václav IV. 6. IX. 1387 sice je také konfirmují, ale tehdy se blíží již pohroma, vrcholící po Tannenbergu na jaře 1414, kdy král Zikmund zastavuje řádu všechny statky v Čechách, na Moravě a v Uhrách. 1420 je pražská komenda husity zničena. Zbýlých několik far a komturství potvrzuje 1460 Jiří z Poděbrad, 1502 Vladislav Jagellonský a 1522 Ludvík. Posledním titulárním zemským komturem je r. 1534 plzeňský farář Matěj Švihovský. Skrovné zbytky moci ožívají až r. 1805, kdy král František jako rakouský císař vymáhá pro svou rodinu dědičné velmistrovství. Když byl Napoleonem r. 1809 jinde zrušen, udržel se řád jen v Rakousku, kde dostal 28. VI. 1840 nový statut a věnoval se válečné zdravotní službě. Byl pod vrchní lenní výsostí císařovou. Mimo Vídeň měl statky na Moravě a ve Slezsku. Tam nabyl již r. 1621 Bruntálu, r. 1624 koupil Sovinec. Oba tyto hrady, spolu s oběma Loučkami a Bouzovem, měl i v někdejší čs. republice, v Opavě pak konvent kněží a ústav řádových sester, což obojí změnilo se v kongregaci. Nynější vývoj spěje pomalu k úplné likvidaci řádu.

M. Millauer, *Der deutsche Ritterorden in Böhmen* (Prag 1832); Joh. Voigt, *Geschichte der Ballei des Deutschen Ordens in Böhmen* (In: *Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften. Philos.-hist. Classe. XII. Bd.* Wien 1862; též samost. 1863); Kl. Borový, *Řád německých rytířů v říši rakouské* (In: *Blahověst XVI.*, 1866); Miloslav Stieber, *Německí rytíři. Dobré zdaní.* (Praha 1921.)

TEMPLÁŘI byli do Čech uvedeni za krále Václava I. r. 1232, r. 1243 obdrželi statky na Moravě, 1249 dal jim Václav sídlo u kostela sv. Vavřince v Praze na Starém městě, na místě, kde později býval dnes zrušený klášter sv. Anny. Na Moravě sídlil velkopřevor na Špilberku a Tempelštejně u Znojma, rytíři na Veveří u Bítýšky. Na čas, 1253, byli posazeni králem na pevné hrady Bezděž, Zvíkov, Křivoklát, Hlubokou. Když však byli 3. IV. 1312 na církevním sněmu ve Vienne zrušení bullou papeže Klementa V., daroval papež 6. V. 1312 johanitům statky jejich, dvůr sv. Vavřince (1313 stvrzen králem Janem Lucemburským jeho prodej johanity dominikánkám u sv. Anny), Čejkovice, Uhříněves, Vodochody u Roudnice a Nové Dvory na Tábořsku.

J. W. Graf, *Geschichte der Tempelherren in Böhmen* (Prag 1825); M. Dessubré, *Bibliographie de l'Ordre des templiers* (Paris 1928), odd. Autriche-Hongrie, pag. 319.

KŘÍŽOVNÍCI S ČERVENOU HVĚZDOU, jediný český domácí rytířský řád, vyvinul se ze

správního bratrstva hospitálu pro zestárlé chudé, nemocné a poutníky, jež jako zakladatelka klarišek při klášteře na Františku v osadě sv. Haštala v Praze ustavila blahosl. Anežka Přemyslovna r. 1233. Žili podle řehole augustinské, majíce jinak vzor v hospitálnících johanitských. Anežka vyprosila jim 6. II. 1233 u královny Konstancie obdarování, které stvrdil král Václav I. výsadním listem 21. III. 1234. R. 1235 přestěhoval se hospital k sv. Petru, 12. II. 1235 rozmnožil král jeho výsady. Bullou Omnipotens Deus z 14. IV. 1237 přetvořil papež Řehoř IX. špitální bratrstvo v církevní řád, jež 27. IV. 1238 osamostatnil. Anežka vyhledala mu nové krásné místo proti Hradčanům, konec mostu, a 21. V. 1252 položila základní kámen špitálu a chrámu. Nové potvrzení dal král řádu obšírnou listinou 6. IV. 1253. Znak užíval řád podle jiných vzorů již 1244, na prosbu Anežčinu přivezl pak biskup Mikuláš z Říma červenou šestihrannou hvězdu, snad na pamět prvního velmistra Šternberkovce, 17. VI. 1252, aby byla vložena pod kotvicový kříž, což stvrzeno papežem Alexandrem IV. 20. VI. 1256. Král Karel I. potvrdil r. 1349 výsady a rozmnožil statky i pocty, rovněž králové Vladislav II. 1515, Ludvík 1523, Ferdinand I. 1527, Ferdinand II. 1623. R. 1662 položen základ k stavbě nynějšího klášteřa. V bulách papežů Klementa X. 27. II. 1673 a Innocence XII. 23. VII. 1695 je řád vý-

slovně nazýván rytířským, král Leopold r. 1697 uznává jej za rovna řádům rytířským již po pět století a dává velmistrovi právo, aby zasedal v stavovském sněmu jako čtvrtý v řadě prelátů království českého. Po oslavě 700 let trvání pokračuje řád v dávných tradicích k dalšímu rozkvětu. - V pražském domě sv. Františka měli původ i křižovníci slezští, přišli do Vratislavě po r. 1241. Listinou danou vévody slezskými a potvrzenou bisk. Tomášem 26. II. 1253 hospitálu u sv. Alžběty, nabyli statků a přijali závazek sloužení hospitalitě slezské. Rozšířili se i do Polska. Magister Daniel Schlecht vymohl r. 1738 právo pontifikálií a jimi byl znak jejich doplněn. Když se r. 1742 stalo Slezsko pruskou provincií, Bedřich II. osobil si výsostná práva velmistra pražského. Král Bedřich Vilém III. zrušil 19. XI. 1810 slezskou větev křižovníků, kostel přešel v majetek vratislavské university a gymnasia, které byl řád r. 1638 zřídil. Hospitály a komendy měli m. j. v Boleslavci, Münsterbergu, Svídnici, Lehnici a na většině z nich i na příslušných kostelích spatřovati lze dosud znaky českých křižovníků.

Dějiny českých křižovníků s červenou hvězdou. Díl I. Konvent pražský. Sepsal P. V. Bělohávek. Díl II. Konvent vratislavský. Sepsal P. J. Hradec. (V Praze 1930.)

ŘÁD SVATÉHO DUCHA, vzniklý na konci

XII. století v Montpellieru jako rytířské sdružení pro hospitalitu nemocných a nalezenců a od papeže Innocence III. zároveň s potvrzením obdarováný anglosaským starobylým klášteřem a nemocnicí v Římě (Santa Maria in Sassia), měl v českých zemích čtyři domy, z nichž první založen byl ve Vratislavi r. 1214, druhý v Brně r. 1238, třetí v Olomouci r. 1248 (trval do r. 1482), čtvrtý v Litovli králem Přemyslem II. kolem r. 1260. Mistři těchto klášteřů podřízení byli velkému převoru vídeňskému. Litovelští měli špitál a klášteř u brány unčovské. 1350 dostali tito rytíři sv. Ducha od papeže Bonifáce právo, aby mohli na svém hřbitově i tehdy církevně pochovávat, kdyby byl nad městem vyhlášen interdikt. Špitál litovelský zanikl za války třicetileté a také ostatní české domy zanikly poměrně brzy. Francouzská větev řádu splynula v XVIII. stol. s řádem sv. Lazara.

Dobner, Monumenta historica Bohemiae IV. 462; Cod. dipl. Mor. III., IX.; Viktor Pinkava, Litovelský okres (Vlastivěda moravská II. 39), 1903, s. 78-80.

RYTÍŘI BOŽÍHO HROBU mají u nás předchůdce v zderazských křižovnicích Božího hrobu řehole sv. Augustina, jimž bratři Kojata a Všebor, synové Hrabišovi z rodu pánů z Rizmburka, založili r. 1190 klášteř na Novém městě pražském na Zderaze, a kteří měli brzy značné zboží

v sedmi obvodech po Čechách, z nichž největší měl střed v Boru u Horažďovic. Král Václav II. vzal je v ochranu 1287, král Jan 1323 a 1336. Z Čech rozšířili se tehdy do Slezska a do Polska, kde zejména křižovníci v Nise poddali se proboštu zderazskému. Ženská větev řádu měla klášter v Světcí u Bíliny. 1419 a 1420 byl klášter i chrám sv. Petra a Pavla husity pobořen, takže, od r. 1440 znovuzřízen, nikdy bývalé moci již nedostoupil, ač za probošta Pavla Štěpána Poučka, rádce krále Jiřího z Poděbrad, se opět dosti povznesl. 1480 potvrdil mu Vladislav II. stará privilegia. Na čas byl zderazským převorem johanitský velkopřevor Jan ze Švamberka, ale r. 1531 zanikla zcela mužská větev řádu v Čechách a Ferdinand I. odevzdal klášter ženskému převorství světeckému. Zderazské proboštství sice 1573 znovuzřízeno, ale bylo většinou odvislé od křižovníků nisských až do r. 1659. Od 1715-1722 stavěn nový chrám. 24. VII. 1784 klášter Josefem II. zrušen, užíván postupně vojskem a dekoracním skladištěm Nár. divadla.

R. 1847 byl starý jerusalemský rytířský řád Božího hrobu znovuzřízen jako řád papežský a Pius IX. přenesl právo jmenovati rytíře na patriarchu jerusalemského; tehdy byl pro obvod někdejšího Rakouska včetně Čech jmenován velmistr-prokurátor s plnou mocí. Po zániku Rakouska byli v podobné hodnosti na českém území ustanovo-

váni jako zástupci latinského patriarchy jerusalemského papežští komoří, z nichž prvním byl Dr. J. J. Rückl. Jejich prostřednictvím stalo se rytíři Božího hrobu několik významných českých osobností za církevní zásluhy.

Fr. Eckert, Posvátná místa král. hl. m. Prahy, II. 1884, s. 471-480; J. V. Šimák, Kronika českosl. I. (1931), s. 336 až 339; Ed. Baron v. Sturm, Der Orden vom heiligen Grabe (Wien 1886).

ŘÁD SV. LAZARA vznikl i v Čechách zároveň s hospitály zasvěcenými témuž světcí, jako tomu bylo za prvních křížových výprav. V Praze zmíněna je kaple sv. Lazara a při ní domus leprosororum po prvé k r. 1280 mezi Prahou a Vyšehradem. Klášter zderazský k ní časem dosazoval kněze (cca 1346) a měl také podzemní spojení se špitálem, u něhož zajisté vzniklo bratrstvo. Husité je zničili. Král Albrecht, který znal řád sv. Lazara ze své země uherské, jmenoval, jak nám svědčí abbé Giustiniani, za své krátké vlády r. 1438-1439 rytíře se zeleným křížem, ale po jeho smrti se bratrstvo znovu rozprchne. Jeho kapli v Praze, v místech, kde je nyní novoměstský trestní soud, vezmou r. 1561 v ochranu novoměstští řezníci, jejichž cech opatruje ji až po dobu Josefa II., kdy byla r. 1788 zrušena, a do r. 1901, kdy byla rozbořena. Dnes připomíná ji jen jméno ulice Lazarské. Podobný špitál sv. Lazara

býval v Kutné Hoře založením Štěpána Pirknara z Pirkenštejna r. 1324 (trval do r. 1833) a snad i v jiných českých městech.

Po třetí ožívá řád sv. Lazara v českých zemích až za občanské války španělské, r. 1937, kdy je zřízeno české velkopřevorství, jehož delegátem stává se Karel kníže ze Schwarzenbergu a kdy jsou jmenováni první rytíři.

Jos. Teige a Jan Herain, Kaple sv. Lazara na Novém Městě Pražském (Časopis Spol. přátel starožitností čes. VIII. 1900, s. 140-159 a samostat.); Jos. Podstránský, Paměti špitálu kutnohorského (Kutná Hora 1885); Toussaint de St. Luc - P. Bertrand, Histoire des Chevaliers-Hospitaliers de Saint Lazare (Paris 1932); Charles de Schwarzenberg, L'Ordre de Saint-Lazare en Bohême (La Vie Chevaleresque. Organe officiel de l'Ordre Militaire et Hospitalier de Saint-Lazare de Jérusalem. VIe Année, 1938, No. 19-20, p. 49.); seznam prvních členů a jejich znaky viz v Erbovní knížce na r. 1938, s. 34-42.

ŘÁD KŘESŤANSKÉHO RYTÍŘSTVA, Ordo Militiae Christianae, pod jménem Neposkrvněného Početí Panny Marie podle řehole sv. Františka Serafinského, pod ochranou archanděla Michaela a sv. Basílie, založený Ferdinandem vévodou z Mantovy, Karlem vévodou z Nevers a Adolfem hrabětem z Althannu, r. 1617 ve Spellu, uveden byl do českých korunních zemí 17. XI. 1618 v kapucínském klášteře v Olomouci za účasti Karla Gonzagy vévody z Nevers, Adolfa hr. z Althannu a Jana Petrignaniho Sforzy. 8. III.

1619 konal řád ve Vídni generální shromáždění k volbě velmistra, kde se sešlo množství rytířstva. R. 1625 potvrzen byl papežem Urbanem VIII. v 11. konstituci, ale po tomto roce řád brzy pro vnitřní spory zanikl.

Ph. Bonanni, S. J., Verzeichnis der Geist- und Weltlichen Ritter-Orden, pag. 28-29, tab. 148. num. 22. (Nürnberg 1720); Luc. Wading, Annales Minorum, T. VIII.

ŘÁD SMRTÍ HLAVY, založený podle některých údajů jako rytířský od vévody würtemberského Sylvia v r. 1652, je asi o půl století starší, starší snad než řád kněží hory Calvarské, založený r. 1633 v Béarn od Huberta Charpentiera na uctívání Kristova utrpení a pro boj katolicismu mezi protestantstvím, neboť i v Čechách nacházíme se znakem tohoto řádu již na samém začátku XVII. stol. pana Petra Voka z Rožmberka na podobizně, chované v klášteře vyšebrodském. Také pamětní mince ve sbírkách téhož kláštera, vydaná od švakra a dědice Vokova pana Švamberka, nese na přední straně poprsí Petra Voka s insignií tohoto řádu na prsou. Kronikář Vokův zapsal o tom r. 1615: »Na smrt ustavičně pamatoval, hlavu umrlčí vždy na prkýnku obzvláštním vyvýšeném nad svým stolečkem v pokoji jmíval a tovaryšství s hlavičkou umrlčí zlatou z osmi dukátů nařídil, kteréž na hrdle svém nosil s nápisem na jedné straně: „Memento mori“

a druhé: „Cogita aeternitatem”. A to rozdával dobrým svým pánům přátelům, paním a pánům, dav na to zvláštní rejstřík k zapisování týchž osob udělati.«

Václav Břežan, Život Petra Voka z Rosenberka (vyd. F. Mareš 1880), s. 272. Besídka pro zábavu a poučení. Příloha k Pražskému Denníku. Č. 79., 1. srp. 1875; Cechner, Polit. okr. kaplický (1921), s. 416, č. 296; Fiala, Sammlung Donebauer (1888), č. 3720.

ŘÁD ZLATÉHO JELENA VÉVODSTVÍ LEHNICKO-BŘEŽSKÉHO založen byl 23. srpna 1672 posledním vévodou slezsko-lehnickým a břežským a posledním členem devětsetletého rodu Piastovců Jiřím Vilémem (1660-1675) na lovu v oboře sídelního města Břehu. Princ čítal tehdy 12 let věku a vynikal vlastnostmi duševními i tělesnými; zvláštní náklonnost měl k lovu a myslivosti. Pruská dynastie řád převzala pro dekorování vznešených lovců.

K. F. Schönwälder, Piasten zum Brieg. III. (Brieg 1856); A. H. Kraffert, Chronik von Liegnitz. II. Th. 2. Abth. (Liegnitz 1871).

ŘÁD SV. HUBERTA V ČECHÁCH byl založen hrabětem Františkem Antonínem Sporckem r. 1695 podle vzoru řádu falckého a virtemberského pro šlechtické milovníky štvanicových honů. Největšího lesku nabyl u příležitosti české koru-

novace krále Karla II. r. 1723, kdy na honu v Brandýse a u Lysé panovník přijal řád z rukou Sporckových. Hrabě určil za svého nástupce ve velmistrovství hr. Františka Jos. Czernina, ale když tento předčasně zemřel, rozhodl se Sporck dáti řádu po své smrti zaniknouti. To se stalo brzy po r. 1740.

M. Ziegelbauer, St. Huberts Jägerhorn (1734); Ig. Cornova, *Geschichte Böhmens*, Bd. III., s. 69; Donebauer, *Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen*, č. 3920-3925 (1888); H. Benedikt, Graf F. A. v. Sporck (Wien 1923), kap. XI., *ibid.* seznam členů řádu v Anm. 66. na s. 360.

KŘÍŽ ČESKÉ ŠLECHTICKÉ GARDY propůjčen byl králem Františkem I. r. 1814 členům české šlechty, kteří ve válce s Francií toho roku utvořili ochranný sbor k jeho doprovodu. Vděk císařův vyjadřuje nápis reversu: *Nobilibus Bohemis bello gallico fidis corporis custodibus Franciscus Augustus MDCCCXIV.*

F. von Biedenfeld, *Ritterorden* (Weimar 1841), Th. II., s. 294; seznam členů gardy viz v Erbovní knížce IV., 1938, s. 51-52.

ÚSTAV ŠLECHTIČEN P. MARIE ŠKOLSKÉ na Moravě založila Jana Františka Priska hraběnka Magni, roz. Bergerová z Bergu, od 1627 druhá choť hr. Františka Magni († 1652) v Strážnicích, v poslední vůli z 29. I. 1654 († 30. V. 1655). Ježto nebylo potomků, zůstavila svůj dům

v Brně na rohu Koblišné a Kozí ul., dvě zahrady, ves Medlánky a 60.000 zl. rýn. na zřízení panenského ústavu šlechticů, což vykonal z pověření jejího mikulovský kníže Maximilian z Dietrichsteinu zprvu pro 12, později pro 20 dívek. Vrchní správa a právo presentace náleželo moravské markraběnce. Potvrzen markrabětem Leopoldem I. 18. XI. 1698, nadační řád schválen Františkem I. 25. XI. 1792, František I. povolil 11. V. 1811 i zřízení míst čestných. 25. VII. 1868 dáno ústavu nové zřízení a polostátní ráz pro Moravu, 17. VIII. 1880 titul c. k. Od 1699 drží ústav také zámeček a panství Nové Město na Moravě.

J. F. Svoboda, Brněnský ústav šlechticů - vrchnost panství novoměstského. In: Horácké besedy VI. 1932, č. 2-10, VII. 1933, č. 1-2 (obs. i seznam a data představených); r. 1887 vydány byly nadační listiny tiskem v něk. výtiscích pro ústavní účely.

NOVOMĚSTSKÝ ÚSTAV ŠLECHTIČŮ U SV. ANDĚLŮ V PRAZE byl založen Helenou Zuzanou hraběnkou z Bedarides, roz. Goltzovou, která pro jeho vybudování zakoupila pozemky a domy na Novém městě v místech dnešní všeobecné nemocnice, kde pak Marco Antonio Canevalli vystavěl budovu. Král Leopold I. schválil založení 1. září 1701, stanovy 8. XI. 1703, král Josef I. jmenoval jej 22. IX. 1706 »císařským světským ústavem« a představené »císařskými a

svaté římské říše knížecími abatysemi«. První z nich byla Marie Josefa z Berlepschů, roz. Wolfová z Guttenbergu. Královna Marie Terezie zrušila 11. X. 1755 hodnost okněžněné abatyše. Král Josef I. spojil ústav 11. V. 1787 s hradčanským tereziánským, ale král Leopold II. vrátil mu 9. VIII. 1791 opět samostatnost a ježto r. 1787 budova jeho zabrána byla pro nemocnici, přenesen byl do Eliščiny třídy do adaptované r. 1793 kolleje sv. Norberta premonstrátů strahovských, zrušené r. 1785. Tam trval do r. 1927, kdy budova ústavu byla prodána a částečně zbořena pro nový palác »Kotva«. Ústav byl přenesen do Kladské ul. 3 na Kr. Vinohradech.

Karl Köpl, Geschichte des k. k. freiweltlich adeligen Damenstiftes zu den Heiligen Engeln in Prag. Festschrift zur Feier des 200 jährigen Bestandes des Stiftes. (Prag 1901; tam i příl., ústavní znak a odznak.)

TEREZIÁNSKÝ ÚSTAV ŠLECHTIČEN V PRAZE založen byl královnou Marií Terezií 28. srpna 1755 k stavu přiměřenému zaopatření 30 chudých členek šlechtických rodů a nadán budovou na pražském hradě s kostelem Všech Svátých, statky Ledčem nad Sázavou, Bohdančem, Karlštejnem a Milínem, Cerhenicemi a Trojou. Královna vyhradila si právo jmenovací, dvorními ústavními komisaři určila českého nejvyššího komoří a nejvyššího purkrabí pražského. Diplo-

mem z 2. II. 1766 jmenována první abatyší dcera zakladatelčina, arcivévodkyně Marie Anna, 21. VII. 1791 druhou abatyší dcera krále Leopolda II. Marie Anna, již byla také přiznána výsada vstaviti korunu na hlavu české královny, přenesená z práv abatyší zrušeného kláštera u sv. Jiří na Hradčanech. Prvně užito bylo výsady té při korunovaci královny Marie Louisy r. 1808, po druhé 12. IX. 1836, kdy byla korunována choť krále Ferdinanda V., Marie Anna Karolina, třetí abatyší, arcivévodkyní Marií Terezií, jmenovanou diplomem z 6. VI. 1836. Ústav trvá dodnes, hradčanská budova byla však zabrána státem r. 1918 a šlechtičny žijí v soukromí z výtěžku velkostatku Ledče nad Sázavou, spravovaného Zemským úřadem.

Ferd. Jitschinsky, Kurze Darstellung der Gründung und des Bestandes des k. k. thesianischen adeligen Damenstiftes am Prager Schlosse (Prag 1855).

STRAKOVA AKADEMIE »pro cvičení a exercitia mládeže chudé stavu vyššího národu českého« zřízena byla podle závěti Jana Petra hraběte Straky z Nedabylic a Libčan 18. II. 1710 z výnosů panství Okrouhlice, Libčany, Janovice, Hořejší Teplice, domu na Malé straně a zahrady na Novém městě v Praze. Králem schválena 3. II. 1814. Napřed z ní udělována stipendia čes. šlechticům na domácích školách, 1830-1848 byli sti-

pendisté v pražském konviktě, pak opět na cizích školách. Od 1867 jednáno v zem. výboru čes. o stavbě vlastní akademie, pro niž 19. X. 1878 koupena jesuitská zahrada v Praze III.; 2. IV. 1885 panovníkem schváleno zřízení internátu a ústavu plánovaného zemským výborem z prostředků fondu, 25. XI. 1889 schválen organizační řád, 1893-1896 vystavěna budova v Praze III. podle plánů arch. V. Roštlapila. Ústav řídilo kuratorium s předsedou, jmenovaným od panovníka a 6 členy, označenými pražským knížetem arcibiskupem, vládou a zem. zastupitelstvem, vlastní správu měli ředitelé, jimiž byli 1894 až 1906 JUDr. Josef Trakal, 1910-1922 vlád. rada Jan Sommer, po něm jako administrátoři PhDr. Josef Mrkos a JUC. Josef Vymětal do r. 1935.

Ústav otevřen 18. XI. 1896 s 26 chovanci, učení zahájeno 21. III. 1897. Měl soukr. gymnasium a speciální vyučování moderním cizím jazykům, kreslení, těsnopisu, zpěvu, hudbě, tanci, šermu, tělocviku atd. Dále navštěvovali chovanci vysoké školy pražské. Nadačních míst bylo 40 celých, 30 polovičních, 40 placených. Po stát. převratu 1918 byla budova zabrána úřady a od té doby je nájímána; správu jmění nadace má X. odd. zemského úřadu. O způsobu, jak by měla býti obnovena, není jasno.

I.-XVIII. výroční zpráva Strakovy akademie v Praze za léta 1899-1917. (V ročnících 1899-1902 historický přehled.)

Vlastního znaku nemají:

RYTÍŘI SVATÉHO VÁCLAVA, Equites S. Wenceslai, byli od mnoha starších kronikářů pokládáni za zvláštní český řád. Vznikali při královských českých korunovacích pasováním mečem sv. Václava, což se dělo snad již od dob korunovace krále Václava II. 1297, nebo od Zikmundovy 1420; zprvu to byli jen obyvatelé království, a to i měšťané nadaní predikátem, od korunovace krále Ferdinanda II. i cizinci, zasloužili o zemi a panovníka. Nebyl to však nikdy řád a neměli tudíž znaku.

J. F. v. Brefeld, Ueber den Ritter-Orden des heiligen Wenzels im Königreiche Böhmen (Wien 1807; tam i seznam pasovaných v l. 1527-1792; znovu přetiskl seznam, přidav osoby, pasované 1836, V. Řezníček v Čas. Musea král. čes. LXIX. 1895, s. 129-133); Fr. J. Zoubek, Pasování na rytířství mečem sv. Václava při korunování králů českých (Památky archeol. IX. 1871-73, sl. 1-6).

Balbínova a Crugeriova Aula Caroli IV.

Jiří Čarek.

Bohuslav Balbín ve svém spise *Miscellanea historica regni Bohemiae*, v I. knize II. dekády, věnované heraldice a genealogii české šlechty, popisuje mezi jinými články v 11. kapitole i jakýsi starý erbovník, jež nazývá *Aula Caroli IV.* O jeho původu nepraví však ničeho a také dnes zůstává tato památka nezvěstnou. Nemáme bohužel možnosti uhodnouti, kde se choval či snad ještě chová tento vzácný rukopis, podle Balbínova tvrzení, velkého stáří. Rukopis je rozdělen podle Balbínova popisu na dvě části. První z nich pod titulem: »*Aula Bohemica Caroli IV. Romanorum imperatoris et Bohemiae regis ex Bohemiae incolis constans, id est pares, consilarii intimi, comites, legati caeterique aulici Bohemi*« obsahuje řadu znaků náležejících českým rodům šlechtickým. Znaky, mimo čtyři případy označené jmény rodů, popsal Balbín většinou dosti přesně podle originálu, v němž byly erby skutečně malovány. Z druhého oddílu s nadpisem: »*Aula Caroli IV. Romani imperatoris et Bohemiae regis sive curiae caesareae ex imperio officiales ordinarii ac extraordinarii, comites, asseclae*« uvádí Balbín

jenom jména knížat, jejichž znaky byly v rukopise obsaženy, tyto však nepopisuje. Balbínův záznam o znacích malovaných ve starém rukopise, který, jak se sám zřejmě domníval, pocházel ze 14. století, má ovšem veliký význam a právem cení si Balbín svoji předlohu nad zlato. Je to jedna z nejstarších památek heraldických, nejstarší erbovní kniha českého původu, a proto je pro naši heraldiku zvláště významná. Balbínův popis je pak pro nás pramenem prvního řádu, poněvadž je nám náhradou ztraceného originálu; pramenem důležitým, třebaže si vydavatel nevedl všude dosti přesně a popsal některé znaky jen v jejich obrazu, nikoli však v barvách. Naše stať umožní nám však podrobiti jeho práci alespoň částečné kritice a doplniti, v čem záznam v Miscellaneích nestačí.

V archivu Národního musea je chována v řadě různých erbovníků a šlechtických památníků také znaková kniha nazvaná právě tak, jako Balbínova předloha, *Aula Caroli quarti Romani imperatoris et Bohemiae regis*. Jde tu o rukopis č. 44 (sign. III A 11). Je to papírová kniha o 60 listech, velikosti 30.5×19.7 cm, vázaná v lepenkové vazbě pokryté dvěma listy pergamenového rukopisu, totiž částí rejstříku, provedeného ozdobně inkoustem a barvou červenou i modrou. Na přední desce je část písma ve formě obdélníka vyškrabána a sem je vepsán titul erbovníku.

Knížka je rozdělena na tři části. První je označena nadpisem umístěným na spodním okraji přední strany 7. listu. Čteme zde: »Aula Caroli IV. Bohemiae regis sive e Bohemiae incolis curiae officiales, hoc est pares, consilarii intimi, comites, legati, aulici servi.« Tento první oddíl obsahuje celkem 68 znaků, z nichž čtyři jsou vkresleny před nápisem na přední straně 7. (1.) listu, ostatní pak vždy po čtyřech na stránkách následujících. Erby jsou provedeny barvami, při čemž oba kovy se nahrazují žlutou a bílou, místo černé bývá pak někdy, zejména při obecných figurách heraldických, užito temné barvy hnědé. Provedení je zcela prosté. Jde jen o štíty bez helmů a klenotů, napodobující rytinové formy 16. a 17. století. Znaky jsou velkou většinou označeny úhlednými a na stuhách umístěnými nápisy: DD. de Rosis - DD. de Wartemberg - DD. de Landstein - DD. de Hazmburg - DD. de Sternberg - DD. de Lippa - DD. de Sswihow - DD. de Welhartitz - DD. de Drazicz - DD. de Rzičan - DD. de Ruckstein - DD. de Rabstein - DD. de Strackonitz - DD. de Dubba - DD. de Pardubitz - DD. de Guttenstein - DD. de Waldstein - DD. de Nouadomo - DD. de Zierotin - DD. de Kunstad - DD. de Swamberg - DD. de Nachod - DD. de Kolditz - DD. de Cimbura - DD. de Straz - DD. de Dona - DD. de Herstein - DD. Flascae - DD. de Krageck - DD. de Horzowitz - DD.

Kuchlitz - DD. de Panowitz - DD. de Lichtemberg - DD. de Rozdielowitz - DD. Mutinae, qui fuit e domo Wratislaw etc.¹⁾ - DD. de Lititz - DD. de Czastolowitz - DD. Krussinae - DD. de Austa - DD. Daupouecii²⁾ - DD. de Ianowitz - DD. de Czitow - DD. de Scherffenberg - DD. de Biberstein - DD. de Osseck - DD. de Zdeslai - DD. Milotae - DD. Bauorii - DD. SSmapolsky - DD. de Wisorzewitz - DD. de Reifersitt - DD. de Zakawa - DD. de Trzebotitz - DD. de Miletitz - DD. de Stiedra; následují tři znaky neoznačené; DD. de Hayko; opět jeden znak neoznačený; DD. de Gwolichen - DD. de Peskowitz - DD. de Prostieborz - DD. de Pernatitz - DD. de Skrhleb³⁾ - DD. de Bernarditz - DD. de Temnerzitz - DD. Cztiborii.

Můžeme hned upozorniti, že řada znaků i její nadpis se jen málo odchylují od prvního oddílu Balbínovy Auly. U obou pramenů zůstaly také stejně čtyři znaky neoznačeny, musejní erbovník má však v první části ještě o dva erby více než záznam Balbínův.

Přihlédneme však dříve k ostatním částem musejní znakové knihy. Druhý oddíl je tu uveden opět zvláštním titulem na spodním okraji zadní

¹⁾ Slova: »qui - etc.« jsou připsána jinou rukou.

²⁾ Opraveno jinou rukou z »Depouecii«.

³⁾ Opraveno jinou rukou z »Skrhlebe«.

strany 9. listu. Nadpis se shoduje s titulem druhé části v předloze Balbínově, ale má dodatek: »ut in veteribus MS. privilegiis reperiuntur, ex quo magnificentiam gloriamque dicti caesaris satis superque ad invidiam seculi nostri colligas.« Nad označením oddílu jsou však v musejním rukopisu umístěny ještě čtyři znaky náležející králi Karlu IV.: erb krále římského a českého, znak markrabství moravského a hrabství lucemburského.

Teprve poté následují erby knížat i prelátů v počtu 52, v téže úpravě jako v části první. Tato část obsahuje erby nadepsané: Rex Romanorum - Rex Bohemiae - Marchio Moraviae - Comes Lucemburgi - Dux Brabantiae - Dux Görlicensis - Archiepiscopus Moguntinus - Patriarcha Aquilegiae - Dux Saxoniae - Marchio Brandenburgi - Dux Austriae - Patriarcha Alexandrinus - D. Bauariae - Archiepiscopus Pragensis - Episcopus Wratislaviensis - Episcopus Olomucensis - Episcopus Litomisslensis - Praepositus Wissehradensis - Commendator Theutonicus - Generalis ad pontem Henricus Wratislaw - Dux Brigae - Dux Lignicii - Dux Swidnicii - Dux Teschnae - Marchio Misniae - Dux Burgundiae - Dux Russiae - Dux Athenis - Landgravius Leuchtenbergae - Dux Oppauiae - Burgravius Norimbergae - Comes Swartzburg - Comes Mäts - Comes Anhalt - Comes Helfenstein - Comes Wal-

deck - Comes de Ourtemberg - Comes de Fürstemberg - Comes Ciliae - Comes de Glichen - Comes de Barby - Comes de Leinigen - Comes de Kiburg - Comes de Henneberg - Comes de Homburg - Comes de Ourtemberg - Comes de Sponhaim - Comes de Stailberg - Comes de Trockenburg - D. de Walburg - Comes de Werthaim - Comes de Montfort - D. de Werenburg - D. de Ritemberg - D. de Columnis - C. de Mansfelt. Přehození nadpisů biskupství vratislavského a olomouckého, které byly chybně vepsány, a doplnění jména velkopřevora Jindřicha Vratislava je provedeno jinou rukou.

Také znaky této druhé části se jenom málo odchylují od popisu Balbínova, chybí mu však celá třetí část, označená v musejním erbovníku: »Insignia comitatum, ducatum, landgraviatum, marchionatum, principatum ac regnorum augustissimae domus Austriacae genuinis coloribus depicta.« Tato část je značně hrubší v úpravě a rovněž nápisy nad znaky, mimo zmíněný titul celého oddílu, jsou méně ozdobné, nepochybně provedené jinou rukou než dřívější. Jde tu zřejmě o pokračování prováděné jinou osobou, třebaž ještě zamýšlené a započaté autorem obou oddílů dřívějších. Vidíme 48 znaků, většinou říšských knížat, z nichž se zde některé vlastně opakují, ač byly malovány již nahoře v části druhé.

Třetí oddíl obsahuje erby: C. Habsburg - C.

Hohenberg - C. Ferreten - C. Kiburgensis - C. Nellenburg - C. Veltkirch - C. Briggantin - C. Sonnenburg - D. Foro Julii - D. March. Sclavon. - D. Port. Naonis - D. Sabinarum - C. Tyrolens - C. Goritiae - C. Ciliens - C. Flandriae - C. Artesiae - C. Hannoniae - C. Hollandiae - C. Seladoniae - A. Austriae - D. Burgundiae - D. Styriae - D. Carinthiae - D. Carniolae - D. Brabantiae - D. Silesiae - M. Moraviae - D. Sueviae - L. Alsatie - M. Burgoviae - P. supra Anasum - D. Limpurg - D. Lucelburg - D. Geldriae - D. Frisiae - R. Hungariae - R. Bohemiae - R. Dalmatiae - R. Croatiae - R. Castiliae - R. Legion - R. Arragoniae - R. Siciliae - R. Hierusalem - R. Navarra - R. Granatae - R. Toletan.

Vedle těchto malovaných znaků nalezneme na samém konci knihy ještě poznámky rukopisné. Rubní stranu předposledního listu vyplňují latinské popisy některých znaků české šlechty, psané velmi charakteristickým písmem ostrých tahů. Vedle toho na protější straně posledního listu je připojena jinou rukou latinsko-česká poznámka o podpisech českých korouhevních pánů ve Vídni roku 1606.

Již tato poznámka svědčí nám o možném datování rukopisu do XVII. století, avšak dnes, kdy dostalo se nám prací F. Zumana již dostatečně poučení o českých filigránech, lze stáří erbovníku určití dosti přesně, neboť jeho papír je opatřen

znamením známým z Jirkovské papírny v 1. polovině 17. věku. Je téhož rázu jako značky otištěné F. Zumanem v práci: České filigrány XVII. století, v Památkách archeologických XXXV. (1927) na tabuli CXLIX č. 2-3, z let 1612 až 1637. Do této nebo nemnoho pozdější doby mohli bychom tedy patrně klásti i musejní erbovník Aula Caroli IV.

Osudy popsané památky můžeme alespoň v hlavních bodech sledovati podle poznámek na přední desce a na přilehlém listě už od počátku 18. století, kdy 24. února 1709 byla majetkem H. Pekelského. Po 27 letech zakoupena byla do sbírek Godfrida Daniela sv. p. z Vunšviců a po jich rozptýlení dostala se do rukou jakéhosi Lustiga, který ji roku 1862 prodal Rudolfo Vratislavu z Mitrovic. Odtud dostala se patrně do archivu Národního musea. Její původce však není nikde vyznačen a musíme jej hledati jen v textu samém, t. j. v jeho písmě. Je ovšem nasnadě, když jsme poznali shody erbovníku s popisem Auly Caroli, kterou znal Balbín, že bude asi třeba hledati buď u Balbína samého nebo v jeho blízkém okolí, s čímž plně souhlasí časové zařazení, provedené pomocí filigránu.

Z Balbínovy pozůstalosti zachovalo se nám 7 svazků rukopisů, z nichž jeden uložen je v knihovně Národního musea, ostatní pak v knihovně kláštera strahovského. Z nich užili jsme ke srov-

nání rukopisu knihovny musejní sign. VII. C. 18. a svazku VI. z knihovny kláštera strahovského (sign. DH. I. 23). Především je třeba poznamenati, že poznámky na předposledním listě jsou zřejmě psány touž rukou jako všechny tři nadpisy a pravděpodobně i jména šlechtických rodů nad erby v prvních dvou částech erbovníku. A tato ruka je tak výrazná, že nemůžeme býti na pochybách o její totožnosti, otevřeme-li musejní svazek Balbínových rukopisů, psaný jen zčásti Balbínem samým, z polovice pak Jiřím Crugeriem. Je to charakteristická ruka Crugeriova, který se tak objevuje jako tvůrce našeho erbovníku. Nesnadnější je rozeznání autora stručného přípisku na posledním listě, poněvadž jde jenom o 10 řádek, a to o tři řádky latinské a sedm řádek z nějaké listiny opsaného textu českého, tedy o písmo nejednotné a nestejného typu. Přes to umožní nám některé charakteristické formy vysloviti alespoň pravděpodobný úsudek, aniž bychom se musili obávat, že nás klame jen podobný ductus písma; je to patrně písmo Balbínovo.⁴⁾

⁴⁾ Charakteristické je pro písmo Balbínovo především j (alij), které nemá smyčky, nýbrž tah na opačnou stranu uhnutý a dotažený téměř až do linie písma. Stejně i latinská spojka et, jež má soustavně formu pouhého e, jehož poslední, vzhůru prodloužený tah je přeškrtnut. Je to sice tvar nalezený i jinde, u Balbína však velmi častý. Z českého písma má hlavně velké K typický tvar.

Balbínovou rukou jsou asi psány i nadpisy znaků v třetí části knihy i některé opravy a doplňky v oddílech předcházejících (*qui est e domo Wratisslaw etc.*). Zde tedy máme nový autogram Jiřího Crugeria i Bohuslava Balbína, jehož historický význam tkví v tom, že nám umožní správně se dívat na Balbínův popis starého erbovníku v *Miscellaneích*, zhodnotiti jej a doplniti tam, kde jeho práce nebyla dosti přesná.

Musejní exemplář Auly byl patrně majetkem Balbínovým, ne však zcela jeho dílem. Větší, nejdůležitější část erbovníku provedl Jiří Crugerius. Ze srovnání s textem *Miscellaneí*, který Balbín označuje za výpis ze starého rukopisu, vyplývá, že v našem exempláři je asi třeba spatřovati kopii starého erbovníku, již si pořídil alespoň z větší části již Crugerius. Dokončil obě první části, ale, jak je patrné, začal také třetí oddíl, ze kterého nakreslil alespoň některé znaky; svědčí o tom nadpis téhož oddílu, vepsaný Crugeriem již do prostoru vymezeného malovanými znaky. Ovšem dokončení poslední části a připojení jmen rodů k příslušným znakům provedl patrně teprve Balbín, do jehož ruky přešla snad kniha po smrti Crugeriově právě tak jako některé jiné jeho zápisky.

Z těchto poznatků plyne dvojí. Předně je nám Aula Caroli opět dokladem blízkého poměru Balbínova ke Crugeriovi, ježž, třeba ne dosti kri-

tického, nelze snad považovati za osobnost v české barokní práci historické zcela bezvýznamnou. Daleko jej ovšem zastínila osoba Balbínova, avšak právě široký rozhled tohoto po našem historickém materiálu pramenném umožněn byl vedle rozsáhlého a důkladného vlastního studia také tím, že se stal dědicem velké části záznamů a výpisů Crugeriových, které dnes nalézáme zařazené ve svazcích zápisků Balbínových. Podle lepšího pravopisu v Balbínově otisku máme za nesporné, že Balbín popisoval přímo originál Auly, který můžeme snad předpokládati v některé knihovně jezuitského řádu. Jisté však je, že i Crugerius znal starý erbovník a pořizoval si jeho kopii; snad také sám upozornil Balbína na tuto vzácnou památku.

Vedle toho umožňuje nám Crugerův erbovník kritické zhodnocení a doplnění Balbínova záznamu tam, kde nevyhověl zcela našim požadavkům. Balbín totiž popisuje některé znaky neúplně, vynecháváje hlavně označení barvy. V tom směru je ovšem malovaný erb Crugerův úplný a doplní nám nedostatečný popis *Miscellaneí*. Avšak Balbínův záznam liší se i v některých detailech od Crugeriovy Auly; tak na třech místech označuje barvy erbu jiným způsobem, zřejmě mylně, neboť přichází tu dvakrát znamení barvy bílé opět na bílý štít. Snad to způsobila vybledlá již barva starého originálu, z něhož Balbín opisoval. Mimo

tento nedostatek Balbínova popisu můžeme pozorovati, že chybí v jeho záznamu i dva znaky, obsažené v první části Crugeriovy Auly. Zdá se, že je nějakým omylem vynechal, neboť není snadné mysliti, že by je byl přidal Crugerius. Stejně pak Balbín vynechal, snad úmyslně, čtyři znaky panovníkovy na počátku druhého oddílu a uprostřed téhož, místo 9 znaků, zapsal jen jediné jméno, které ku podivu zase u Crugeria marně hledáme. Zdá se tedy, že Balbín, třebaže sám zdůrazňuje vysokou cenu památky, nepopsal ji dosti přesně. Nepopsal ji patrně také v úplnosti, neboť Crugeriova Aula obsahuje tři části, kdežto Balbín se spokojil s oběma prvními, které mají bližší vztah k českým zemím. Že i třetí oddíl byl v předloze a nebyl snad doplňkem kopisty, můžeme bezpečně souditi z toho, že je uveden nadpisem zcela podobného znění jako obě předcházející části, a byl také již v původním rozvrhu Crugeriově. Jeví se nám tedy Balbín v tomto případě jako ne dosti přesný pracovník, ovšem podle našich moderních pojmů. Tkví to v rozdílu tehdejších a dnešních požadavků na vědeckou práci ediční. Zjištěním kopie Balbínovy Auly dostává se pak našim heraldikům vítané pomůcky, jež umožňuje opraviti Balbínovy chyby, uvésti v pravý stav jeho omyly a rekonstruovati tak přesně podobu, vzhled a úpravu staré, původní, originální Auly Caroli, jež byla Balbínovi i Cru-

geriovi patrně vzorem. A to je nepochybný zisk, i když Aula dnes již neznamená jediný pramen pro poznání heraldiky Karlovy doby.

Jesuitští spisovatelé ze starých českých rodů a jejich erby.

Václav Ryněš.

Při zběžné prohlídce seznamů členů starých českých jezuitských kolejí je nápadnou věc, na niž však již jesuité českého baroka byli hrdí: nemalý počet jezuitů této doby pochází ze šlechtických rodů. Nejsou to jen pobělohorské rody, jež dávají své syny Tovaryšstvu. Ještě větší měrou hlásí se do Tovaryšstva, jemuž pro všechny doby svůj základní rys vtiskl *vojenský* duch jeho svatého zakladatele, potomci staročeských panských a rytířských rodů.

Již od prvních počátků vedlo v českých zemích Tovaryšstvo boj o lidské duše nejen vlastním příkladem a nadšeným slovem, nýbrž i, a to ne na posledním místě, *perem*. Nemůže tudíž překvapiti, jestliže mezi jezuitskými učiteli a spisovateli najdeme jména příslušníků urozených rodů, známých z politických dějin království. Nejen zbožnost, nýbrž i učenost příslušníků těchto rodů dodává nového lesku rodovému erbu. A zajímavá je i ta okolnost, že jezuitská literární činnost v době baroka dosáhla vrcholu v životním díle jesuity-rytíře P. Bohuslava Ludvíka Balbína z Vorličné T. J., přestože vysoká úroveň této lite-

rární tvorby byla utvořena spíše perem jesuitů nešlechtického původu.

V následující stati chceme probrati literárně činné příslušníky *českých* předbělohorských rodů, při tom chceme pozornost věnovati i rodovému erbu těchto synů sv. Ignáce, a to již z toho důvodu, že samo Tovaryšstvo bylo vždy hrdo na *urozený* původ svých příslušníků, uvádějíc tuto okolnost ve svých záznamech.

P. Albrecht Chanovský T. J. pocházel z rytířského rodu Chanovských z Dlouhé Vsi, větve to starobylého rodu Dlouhoveských z Dlouhé Vsi. Na modrém poli erbu Chanovských byl uprostřed umístěn *stříbrný kulatý válečný štít* s hrotem. Klenot: užívali koníka Kraselovských.

P. Albrecht narodil se r. 1581 ve Svíratcích u Horažďovic jako syn Jana Chanovského z Dlouhé Vsi. R. 1601 vstoupil do Tovaryšstva a byl tu činný jako profesor Písma sv., hebrejštiny a poté matematiky. Byl představeným pražského konviktu u sv. Bartoloměje a po Bílé hoře rektorem českokrumlovské koleje.

Bojovného erbu svého rodu, představujícího kulatý válečný štít, stal se Chanovský hodným jako bojovník o lidské duše, když se v letech 1622 až 43 se znamenitým výsledkem věnoval *misijnářské* činnosti na českém jihozápadě, v krajích plzeňském a prácheňském... Na svých nepřetržitých poutích touto krajinou dovedl pro kato-

lickou víru získati nejen mládež, nýbrž i její pomocí dospělé. Tento šlechtic, nedbalý otázek cti, dovedl se přiblížiti odstrkovanému českému sedláku a získati si jeho důvěru. Českými písněmi a divadly udržoval zájem svých posluchačů. Životním dílem P. Chanovského je residence, pozdější kolej Tovaryšstva Ježíšova v Klatovech. V tomto královském městě roku 1643 zemřel. V pozdější době jeho ostatky byly přeneseny do »Kaple mrtvých« pod chrámem Neposkvrněného Početí Panny Marie u sv. Ignáce.

P. Chanovský přeložil do češtiny Vavřince Suria »Vitae sanctorum« pod názvem »Životové,

skutkové a mučedlnictví, též i zázraky svatých a světic Božích na každý den celého roku rozvržené» (Praha 1625, 1696).

Původní českou prací, po stránce národopisné nenezajímavou, je »Norma vitae christianae, to jest *Správa křesťanská*, krátkým výkladem podstatnějších věcí, které každému křesťanu věděti hodně a náležitě přísluší« (Praha 1678, 1710, 1713). Rovněž českým jazykem P. Chanovský napsal do latiny později přeložený spis: »*Vestigium Boëmiae Piae* seu res quaedam memoratii dignae quae in Boëmia praesertim in districtu Pragensi et Pilsnensi vel ab hominibus sunt pie erga Deum gestae vel a Deo hominibus singulari favore, aut etiam in poenam acciderunt.« (Praha 1659, 1686.)

Král, Heraldika, str. 148, 363, Sedláček, Českomorav. heraldika II, 86/7, Ottův Slovník naučný XII, str. 48; Pelzel, Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten, str. 13/4; Dr. J. Vašica: J. Tannera T. J., Život a činnost P. Albrechta Chanovského, str. 175/7 a j.

Téhož roku 1581 jako Chanovský narodil se i jiný jezuita ze starého českého rodu. Byl to Ferdinand Vilém z Kolovrat, syn zakladatele libštejnské větve tohoto panského rodu Jana († 1616), který v Tyrolsku sloužil arciknížeti Ferdinandovi. Na modrém štítě kolovratského erbu spatřuje se orlice, vpravo stříbrná,

vlevo červená, je opatřena na hrdle zlatou korun-
kou a na prsou a křídlech zlatým půlměsícem,
jehož každý roh končil trojlistem jetelovým. Jako
klenotu užívali Kolovratové stříbrného a černého
křídla s páskou. Za života Ferdinanda Viléma
dosáhl jeho strýc Zdeněk Lev od krále Ferdinan-
da II. r. 1624 výsady, aby na prsou orlice byl
umístěn štítek rakouského domu (na červeném
štítku stříbrné břevno).

Ferdinand Vilém vstoupil do Tovaryšstva r.
1601 proti vůli rodičů. Jako jesuita vyučoval filo-
sofii a bohosloví. Dvacet let působil v Čechách
a na Moravě jako kazatel. Zvláště proslula jeho

disputace s protestantským kazatelem o věcech víry, kterou podstoupil r. 1618 za účasti velkého množství lidu. Na ni se vztahuje jeho spis:

Colloquium seu disputatio P. Ferdinandi Kolo-vrat et P. Fanini cum Garthio Praedicante (Praha 1618). P. Ferdinand Vilém zemřel r. 1639.

Sedláček-Kolář, Čm. heraldika I, str. 180/1, II, str. 20/1; jinak Král, Heraldika, str. 96, 271; Pelzel, Gelehrte 14, O. S. N. XIV., 600/1.

Rovněž jen jediný spis vydal i jiný jesuita ze starého českého panského rodu. Je to Z d i s l a v B e r k a, syn císařského rady a hejtmána hlohovského knížetství, Václava Berky z Dubé. Starobylý, z dob přemyslovských pocházející rod Berků z Dubé měl ve svém erbu na zlatém štítě dvě křížem položené černé ostrve. Jako klenotu užívali Berkové nad přílbicí dvou křídel za sebou položených, na nichž byly rovněž umístěny dvě zkřížené ostrve.

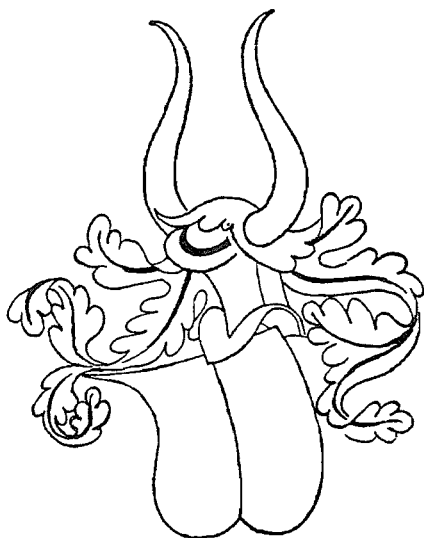
Zdislav Berka narodil se r. 1600 v Zákupcích. V sedmnácti letech vstoupil do Tovaryšstvz. Jako jesuita přednášel Písmo sv. Byl též několik let kazatelem. Napsal ve vázané řeči i volně chvalořeči pod názvem: »De laudibus S. Francisci Xaverii et duorum imperatorum Ferdinandi II. et Ferdinandi III.«, Olomouc 1629. Zemřel r. 1648 jako opat *benediktinského* svatomikulášského kláštera v Praze.

Pelzel 27/8; O. S. N. III., 813/8, XXVII, 402/3; Král, Heraldika 353, Sedláček-Kolář, Čm. heraldika I, 12, 186, 225, 254, 351, II. 12/3.

Jako horliví ctitelé mariánští se osvědčovali dva rytíři-jesuité: Krištof Vratislav a Jan Jindřich Obytecký.

Starší z nich, Krištof Vratislav, narodil se r. 1609 v Protivíně jako syn rytíře Jana Vratislava z Mitrovic, povýšeného roku 1627 do panského stavu. Krištofovi sourozenci (mimo Krištofa) byli r. 1651 nadto ještě vyzdviženi mezi hrabata království českého. Jako erbu užívali Vratislavové z Mitrovic rozpoltěného štítu, jehož

pravá polovice byla červená, levá černá. V kle-notu nesli černý a červený roh.

Křištof Vratislav vstoupil do Tovaryšstva v Ří-mě r. 1629. Řadu let učil na jezuitských školách. Kázal i italsky a latinsky. Jako horlivý ctitel Panny Marie zdobil jejími obrázky všechny své předměty. Mariánskému kultu jsou věnovány i jeho dvě knihy: »Maria agonizantium Mater«, Praha 1644, »Stimuli coelestes ad amandam et colendam coeli terraeque reginam Mariam et SS Patrum sententiis, historiis atque elogiis in lau-retanis contentis, confecti«, Praha 1655.

Pelzel, 35/6, OSN XXVI., 1002/4 nsl., Král, Heraldika 260, Sedláček, Čm. her. II., 176.

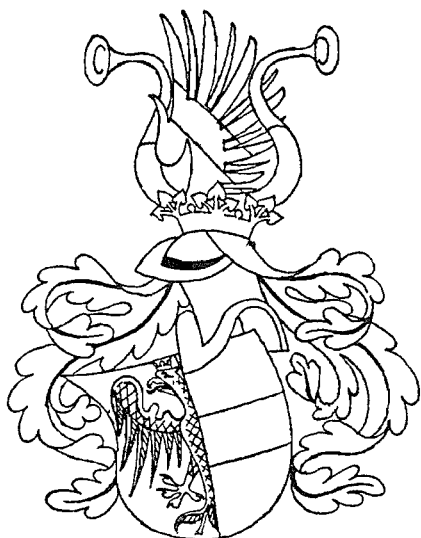
Mladší ze zmíněné dvojice jesuitů-mariánských ctitelů byl potomek rytířského rodu Obyteckých z Obytec, pocházejícího z Klatovska, Jan Jindřich. Erb rytířů Obyteckých představoval štít pokosem černě-stříbrně rozdělený, nesoucí poloviční šikmé odsazené břevno střídavých barev. Jako klenotu užívali Obytečtí tři per (bílé, černé, bílé) a přes ně napříč okouna.

Jan Jindřich Obytecký se narodil r. 1618 v Poděbradech, kdež byl jeho otec Jan od r. 1616 hejtmanem. Do Tovaryšstva vstoupil r. 1635.

Učil na nižších školách, kde se stal i prefektem (ředitelem). Proslul svou láskou k Panně Marii. Za pomoci Balbínovy sbíral obrázky jejích soch, uctívaných v zemích koruny České a pořizoval mědirytiny. Připravoval tak vydání knížky, v níž ke každému mariánskému obrázku měl býti přitištěn popis a příslušná modlitba. Vydal »Annus dominicae passionis«, Praha 1671, 1674. Zemřel roku 1679 v Jičíně.

Pelzel 45, OSN XVIII., 601/2, Král, Heraldika 69, 301, Kolář-Sedláček, Čm. heraldika I, 184, II. 185/6.

Jak již naznačeno, dosáhla literární tvorba starých jezuitů svého vrcholu ve vědecké činnosti Bohuslava Balbína z Vorličné. Balbínové (Škornicové) byli šlechta původu úřednického, resp. měštanského. Do rytířského stavu byli přijati r. 1556. Jejich erb byl rozpoltný. Na zlatém poli pravé strany jest viděti *polovici* černého orla (dvojhavého) s rozzavenými ústy a zlatou korunou na hlavě. Uprostřed levé poloviny bylo v stříbrném poli červené břevno. Nad štítem byl »otevřený turnýrský helm a okolo něho fafrnochy, po pravé straně černé žluté, po levé pak červené bílé; nad tím koruna zlatá královská, z níž dva rohy bůvolovo barvami, a to pravý žlutou a černou, levý pak bílou a červenou, rozděleně vynikají, mezi nimiž černé křídlo roztažené a mající uprostřed pošikmo strych žluté barvy, vzhůru stojí«.

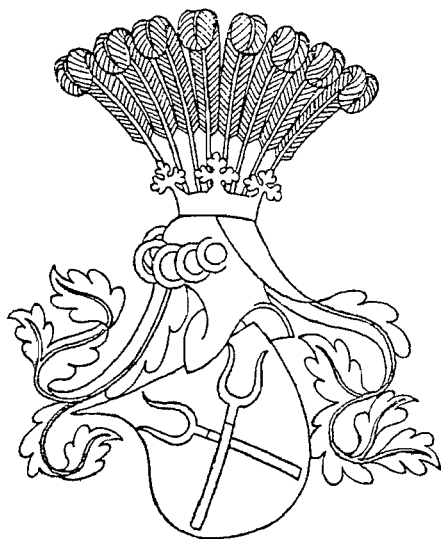
Bohuslav Ludvík Balbín se narodil dne 3. XII. 1621 jako syn někdejšího pardubického purkrabí Lukáše. Pro vstup do Tovaryšstva získal hochu, majícího zálibu pro knihy, prefekt olomouckého jesuitského konviktu P. Mikuláš Cęczycki. Jako jesuita zúčastnil se P. Balbín slavné obrany Prahy proti Švédům r. 1648. Byl nějaký čas misionářem, poté profesorem latinských škol; posléze jako chrámový zpovědník mohl se P. Balbín zcela oddati vědecké práci.

Vedle několika školských příruček a sbírky epigramatů »Examen mellissaeum«, proslavily jesuitovo jméno nejvíce jeho rozsáhlé historické

práce. Od monografií mariánských poutních míst v zemích České koruny (Varta, Tuřany, Svatá Hora) a životopisu arcibiskupa Arnošta z Pardubic, v nichž stále větší místo zaujímá zájem o politické dějiny, vede přímá cesta k velkému pokusu o soustavné vyličení *znamenitostí* českých dějin v rámci staroboleslavských příběhů: »Epitome rerum bohemicarum seu Historia Boleslaviensis« (I-V kn. 1677, VI, VII kn. 1673). Během života nastřádaný obrovský materiál, týkající se přírody i minulosti české země, hodlal Balbín vydati v třiceti knihách *vlastivědných* »Miscellaneí« (Historické rozmanitosti království českého).

Deset knih za života učencova vyšlých (I 1-8, II 1, 2), dvě posmrtně vydané (Bohemia docta, Liber curialis), vedle množství rukopisů pro ostatní svazky shromážděných, hlásá šíři a obsáhlou vědomostí učence, jemuž nebylo dopřáno dosti času k soustavnému zpracování látky. Z vydaných svazků »Miscellaneí« jsou prvé dvě knihy druhé dekády věnovány rodopisu české šlechty.

S obtížemi kladenými vydání »Epitome« do určité míry souvisí spis, jenž zvětšil Balbínovo jméno v národě českém. Je to »Obrana jazyka slovanského, zvláště českého«, sepsaná v Klatovech na přelomu let 1672-3 a věnovaná jak vlastní obraně jazyka, tak i líčení příčin jeho poklesu v 17. století. Balbín zemřel 29. XI. 1688.

Pelzel 50/3, O. S. N. III, 142/5, Král, Heraldika 263, Sedláček, Čm. heraldika II, 263/; Rejzek, P. B. Balbín a literatura tam uvedená.

Jako proslulý misionář proslavil jméno starobylé české rytířské rodiny Boryňů ze Lhoty slavný zámořský misionář František Boryně. Na červeném štítě rytířů Boryňů jsou umístěny křížem přeložené dvě vidle se zlatými drzadly a bílým železem. Příkrývku měli červenou a bílou. Nad helmem měli osm per pštrosích, červených a bílých.

František Boryně narodil se v Malonicích jako syn Viléma Boryně ze Lhoty (jak mám za to),

jenž na Klatovsku tuto ves r. 1662 držel. Vystudovav na latinské škole v Klatovech, vstoupil r. 1680 do Tovaryšstva. Po skončení bohoslovckých studií odebral se r. 1693 do Jižní Ameriky, kdež v Peru (Mochos) působil jako misionář.

Jeho druh v misiích P. Stanislav Arlet o něm píše: »Zasluguje plnou měrou jména muže apoštolského. Vykonal do roka více cest než kdokoli jiný. V krajinách, do nichž před ním žádný misionář nevnikl, objevil přes 100 neznámých kmenů a mnohé z nich usadil v redukcích. Založil několik nových misijních stanic, stavěl krásné chrámy, zaváděl orbu, dobytkářství a řemesla, učil Indiány hudbě, ženy předení, muže tkaní. Dostalo se mu za to od peruánského místokrále jménem krále španělského děkovného a pochvalného dopisu.« Zemřel r. 1722.

Řada latinských (do němčiny přel.) zpráv o krajích, v nichž Boryně s úspěchem kázal evangelium, byla publikována v Stöckleinově »Weltbote«:

Beschreibung seiner Reise von Cadix bis Lima, 1696; Nachricht von 30 neuen heidnischen Völkern, die er entdeckt und sehr grossem Krokodile, 1698; Nachrichten von dem Lande Mobima und den Einwohnern desselben, 1720; Von seinen Reisen von der Witterung und den Tieren in dem Motscherland, 1720; Von den Krankheiten, neun Bekehrungen und Manufakturen in Motscherlande, 1720.

Pelzel 142/3, Kolář-Sedláček, Čm. her. I, 204, II, 161; O. S. N. IV, str. 420/1, XVI, 716; Král, Heraldika, str. 157, 366; Paprocký, O stavu rytířském, 315; H. Hoffmann, Schlesische, mährische u. böhmische Jesuiten in der Heidenmission 1939.

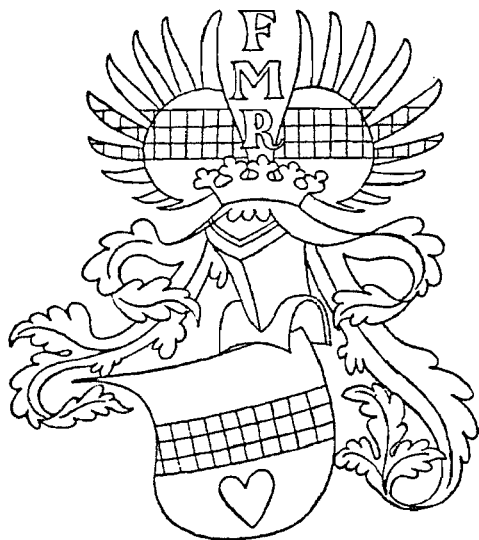
Z erbovní původně, poté rytířské a posléze (1723) panské rodiny Rajských z Dubnice pocházel jesuita Timoteus Rajský. Erb rytířů Rajských z Dubnice byl z r. 1548. Modré pole jeho pravé poloviny bylo opatřeno obrazem vlka, přirozené barvy. Na stříbrné levé polovině byl pes přirozené barvy. Jako klenotu Rajští užívali »kolčího helmu s přikryvadly modrými bílý-

mi a točenicí týchž barev, z níž dva buvolové rohy strakaté týchž barev vzhůru vynikají a mezi nimi polovice chrta jako na štítě».

Timoteus Rajský narodil se r. 1700 v Kamenné Vodě u Mostu. Byl, jak mám za to, synem držitele Kamenné Vody Kašpara Křištofa Rajského. Timoteus vstoupil do Tovaryšstva r. 1716. Řadu let vyučoval na jesuitských školách. Byl též rektorem tří jesuitských universit, pražské, olomoucké a vratislavské.

Čtyři léta byl představeným české provincie. Jako provinciál osvědčoval české smýšlení a dbal toho, aby kolejní knihovny byly doplňovány velkými a užitečnými díly. Svoje právnické, bohoslovecké a filosofické vzdělání osvědčoval ve svých dílech: *Periodus Historica*, ab *Octaviano Augusto usque ad Diocletianum et Maximianum trium saeculorum cursu conflata*, atque *inscriptionibus, iconibus Caesarum, eorumdem vitis, notis historicis etc. illustrata*, Praha 1736. *Beneficium Ecclesiasticum in concordata Germaniae, annotatas et primas pulces expensum, adjunctis ex LV Decretalium Gregorii X Positionibus Iuridico Canonicis*, Vratislav 1739, *Elementa juris pontificii explicata adducto casu et specie facti ad singulas regulas*. Poěma de B. V. Maria Sacromontana in Boemia. T. Rajský zemřel roku 1761.

Pelzel, 200/1, Král, Heraldika 267, O. S. N. XXI, 75, Sedláček-Kolář, Čm. her. I, 60, II, 587.

Ze staročeské rodiny posléze hraběcí Klenovských z Klenového pocházel jezuita Jan Josef, syn Ferdinanda z Klenové († 1752). Jako hrabata od svého povýšení z panského stavu r. 1630 užívali Klenovští červeného štítu. Napříč bylo umístěno stříbrné a modře šachované břevno. Ve spodním poli bylo zelené srdce. Nad helmem byla dvě křídla rozložitá týchž barev jako štít a mezi nimi zlatá písmena F(erdinand), M(atyáš), R(udolf).

Jan Josef se narodil r. 1726 v Sedmíhradsku. Po vstupu do Tovaryšstva byl kazatelem a katechetou. Též byl ředitelem semináře. Po zrušení

Tovaryšstva r. 1773 žil v Praze ve vlastním domě. Zřídil nadaci pro chudobné šlechtické osoby. Napsal: *Unfehlbare Wahrheiten des christl. katholischen Glaubens in Fragen und Antworten*, Praha 1758, *Adminiculum commodius orandi. Breviarium in sex partes divisum*, Praha 1760-8. Zemřel roku 1802.

Pelzel, 253, O. S. N. XIV, 358/60, Král, Heraldika, 58, Sedláček, Čm. heraldika II, 146/7.

Osobností Jana Josefa z Klenové, jehož rod podle smýšlenek 17. stol. přišel prý s praotcem Čechem do země, a jenž téměř o 30 let přežil rozpuštění svého řádu, nedočkal se jeho obnovy, končíme přehled *jesuitských* barokních spisovatelů, pocházejících z *předbřlohorských* rytíř. a panských rodů. Naším výpočtem není ovšem vyčerpán počet urozených jesuitských spisovatelů, kteří působili v naší vlasti, k nimž na př. ještě patří Fr. Kaminko (nepodařilo se mně určit přesně rod, z něhož pochází), František Zeno z Dannhausu, slavný matematik a astronom, Jan František Herberstein, J. Hillebrand a Frant. Expedit Schönfeld. Než jejich osoby se vymykají z rámce naší práce, již jsme omezili na příslušníky *starých českých* rodů.

I když literární činnost většiny spisovatelů, o nichž jsme mluvili, nepřekročila průměr svého řádu, není přece nejmenší pochyby, že česká

přebělohorská stavovská obec oslavila jméno své tím, že ze svého středu vydala Bohu, lidstvu a národu historika Balbína, misionáře Chanovského a apoštola dálného Peru - Františka Boryni ze Lhoty!

Gelasius Dobner jako pěstitel české heraldiky.

Karel Tříška.

Ačkoli v díle Gelasia Dobnera zaujímají kritické výklady starých listin, kronik a zápisů přední místo, přece si zasluhuje tento vzdělaný píarista, abychom si letos u příležitosti 150. výročí jeho smrti (zemřel 24. května 1790) připomenuli i jeho zájem o českou heraldiku. Na tomto jeho zájmu můžeme totiž změřiti nejen hloubku jeho poučení z tehdejší odborné literatury, nýbrž i přesnost jeho metody při rozboru našich dějepisných pramenů.

Jak víme z vlastního, stručného Dobnerova životopisu, byl to pražský světící biskup Antonín Václav ryt. Vokoun, sám veliký milovník českých dějin, který přemluvil Dobnera, tehdy prefekta řádové školy v Celetné ulici v Praze, aby se věnoval dějezpětu. S horlivostí jemu vlastní ponořil se tedy Dobner do čtení rukopisů, jež mu ochotně zapůjčoval litoměřický biskup Emanuel Arnošt hr. z Valdštejna ze své knihovny. V této průpravné práci našel Dobner brzy povzbuzení v cenných radách prvního ředitele c. k. dvorního a stát. archivu ve Vídni, Theodora Antonína Taulowa z Rosenthalu. Pronikavý vliv

tohoto z pramenů neobyčejně poučeného archíváře, který si byl osobně vědom významu české koruny, takto ukazoval bystrému duchu Dobnerovu správný směr v dějzpytné práci. Dobnerovo heuristické studium se brzy znamenitě rozšířilo i do jiných knihoven a archivů dotud uzavřených vědeckému badání. Záliba vyššího katolického duchovenstva v českých dějinách, v níž jaksi ještě vyznívala Balbínovská tradice, na jedné a probuzený zájem některých předních členů domací šlechty o minulé osudy rodu na druhé straně, přišly totiž velmi vhod rychlým badatelským pokrokům Dobnerovým. Opíraje se o přízeň pražského arcibiskupa Antonína Petra hr. Příchovského z Příchovic, pronikl neúnavný Dobner nejprve do kapitulního archivu svatovítského, načež přenesl svoje studium do kapitulního archivu vyšehradského a do dvou důležitých klášterních archivů v Praze, břevnovského a maltského. Ze šlechticů byl to především František Antonín hr. Nostic, který otevřel Dobnerovi přístup ke svým sbírkám a do knihovny. Potom následovala lichotivá pozvání od Evžena hr. Vrbny, Leopolda hr. Claryho a Antonína Josefa hr. Voračického.

Na okraji svých dvou nejvýznamnějších prací, kritického vydání Hájkovy kroniky a edice do té doby zčásti neznámých pramenů k českým dějinám, věnoval Dobner určitou pozornost také

heraldice. Při studiu značného množství listin zkoumal nejen jejich obsah, nýbrž všímá si zároveň jednotlivých přivěšených pečetí. Dával si je pečlivě obkreslovati a tak se nám v jeho pozůstalosti¹⁾ dochovala až po naše časy slušná sbírka faksimilií pečetí českých středověkých panovníků, dále osob duchovních a urozených, i ze stavu městského. Tohoto heraldického materiálu, doplněného místy ještě výňatky z vytištěných děl, mohl však Dobner používat jen v nepatrné míře. V prvních dvou svazcích svých Monument, v nichž otiskl hojně listin vztahujících se jednak na rod valdštejnský, jednak na zemi Moravskou, a potom ve čtvrtém a šestém svazku téže edice, kde nalézáme diplomatáře klášterů břevnovského a vilémovského, připojil v přílohách řadu vybraných pečetí v reprodukci.

O tom, jakým způsobem dovedl Dobner těžiti ze srovnávacího studia pečetí pro heraldické účely, máme pěkný doklad v jeho obsáhlém pojednání o vývoji českého zemského znaku z roku 1779.²⁾ Podnětem k tomuto sepsání byl mu zcela nepochybně odchylný názor na věc, vyslo-

¹⁾ Zevrubná zpráva o ní od J. V. Šimáka v ČČM (1901).

²⁾ Historisch-kritische Beobachtungen über den Ursprung, Abänderung und Verdoppelung des böhmischen Wappenschildes (Abhandl. e. Privatgesell. i. Böhmen, 4. Bd., 1779). - Jinak o Dobnerovi zevrubná stat od J. Hanuše v článku Počátky dějepytu v Čechách (ČČH, 1909).

vený historiografem českých stavů Františkem Pubičkou v nedávno vyšlém 4. dílu jeho českých dějin. Oba sobě jakoby souzení přirození soupeřové tu upadli do prudké polemiky, z níž vyšel Dobner jako zřejmý vítěz, klada vedle svých Hájkových annálů další hodnotný přínos do základů našeho kritického dějepytu. V úvodu své zmíněné již práce a potom ještě v textu přihlásil se Dobner ke svým hlavním informátorům o povšechném vývoji západoevropské heraldiky, F. J. Spenerovi, Ch. du Fresnemu, D. Blondellovi a j. V souhlase s nimi upozornil na to, že co do doby svého vzniku a užívání předchází zemským znakům znaky šlechtické a vladařů. Odmítl různě výklad Hájkův o znamení černého orla, daném prý Čechům do znaku od samotného praotce Čecha a v němž se potom dočasně vystřídalo znamení kotlu. Pochopitelně pak i všichni následovatelé Hájkovi, jako Paprocký, Pešina, Berghauer, Hammerschmied a j., byli postiženi výtkou pro lehkověrné přejímání Hájkových výmyslů. Jediné veliká úcta k Balbínovi bránila Dobnerovi v tom, aby ho po zásluze stejně příkře neodsoudil. Pro Dobnera bylo rozhodujícím svědectví starých pramenů a historických památek. Mezeru, kterou byl rozpoznal mezi mlčením Kristiánovým a Kosmovým na jedné a pozdějšími, dosti mnohomluvnými vysvětlivkami Dalimilovými a Marignolovými na druhé straně, snažil se vy-

plnití poznatky získanými ze svědomitého studia pečetí a mincí českých panovníků z 12. až 14. století. Při tom správně vystihl podstatné fáze ve vývoji znaku českých panovníků a české země, že totiž orel (orlice), původně znamení na štítu sv. Václava, ochránce českého státu, odtud přešlo do zemského znaku českého a že teprve mladý Přemysl počínaje od své vzpoury r. 1249 proti svému otci králi Václavovi I. začal užívatí znamení dvouocasého lva na svém znaku. Později že uplatnil toto své erbovní znamení na svých již královských pečetech a mincích (brakteatech). Příslušné sdělení kronikáře Beneše Krabice z Vajtmile bylo mu dokladem toho, že rozdíl, který se činil na počátku 14. století mezi dvouocasým lvem jakožto erbovním znamením posledních tří králů z rodu Přemyslova, a zemským znakem se svatováclavskou orlicí, byl potom pocítován po celou první polovinu toho věku.

Heraldická kronika 1939-1940.

I. InSTITUTE.

Nové státní znaky, vlajky a pečeti pro Čechy a Moravu

určeny byly vládním nařízením ze dne 19. září 1939, které pozměnilo zákon ze dne 30. března 1920 čis. 252 Sbírky zákonů a nařízení. Menší znak je nyní: na červeném štítě stříbrný dvouocasý lev ve skoku, napravo hledící, úst rozzavených (v nařízení je: rozzhavených), s jazykem vyplazitým, členkou a zbrojí, vše zlaté barvy. Větší znak má štít čtvercový. V pravém horním a levém spodním poli je znak český: na červeném štítě stříbrný dvouocasý lev, týž jako v malém znaku. V levém horním a pravém spodním poli znak moravský: na modrém štítě orlice napravo hledící, sříbrně a červeně šachovaná, s členkou a zbrojí, vše zlaté barvy. Vlajka skládá se z vrchního pruhu bílého, středního červeného a spodního modrého. Standarta státního presidenta je tvaru čtvercového, bílá, s vetkaným větším státním znakem. Na menší pečeti je vyobrazen menší státní znak s legendou v kruhu, na větší státní pečeti větší státní znak s legendou v kruhu: Protektorát Čechy a Morava.

Nařízení uveřejněno bylo pod číslem 222 ve Sbírce zákonů a nařízení v částce 81, vydané 6. října 1939, a nabylo účinnosti dnem vyhlášení. Úředně (heraldickým oddělením ministerstva vnitra) ověřené znaky vydala v šestibarevné reprodukci knihtiskem ve velikosti normalisovaného kvartu Tiskárna Protektorátu Čechy a Morava v Praze III.

Šlechtictví, řády a tituly,

zrušené zákonem z 10. prosince 1918, čis. 61 Sbírky zákonů a nařízení, byly restituovány vládním nařízením ze dne 18. září 1939, uveřejněným pod čis. 220 ve Sbírce zákonů a nařízení

v částce 81 z 6. října 1939, které prohlásilo neplatnými ta ustanovení starého zákona, která šlechtictví, řády a tituly odstraňovala. Při tom bylo připomenuto, že právní úprava šlechtictví provedena bude později zvlášť.

Tak skončilo se více než dvacetileté trvání ukvapeného a neblahého revolučního činu, který v špatném egalitářství vyloučiti chtěl poslední zbytky šlechty z národa a zcela nedemokraticky zamezoval v praxi šlechtě veřejnou činnost. Ojediné hlasy učenců, zvláště historiků a ochránců uměleckých památek, které se pozvedaly v celém dvacetiletém údobí illegality šlechty pro zrušení zákona, dlužno je nyní považovati za hlas svědomí národa, rozpomínajícího se na světlé postavy české aristokracie, vážícího její kulturní přínos a boj za zachování staletých státních forem.

Důsledky restaurace jsou vysoce závažné i pro praktickou heraldiku, jejíž obrození právě zakoušíme. »Erbovní knížka« chce tento proud podporovati i usměrňovati ve smyslu obnovy symbolů rodové cti, vznešeného umění a národní služby.

Boj o českou šlechtu a její instituce dočká se jistě kritického pohledu historikova. Dvacetileté jeho peripetie byly na kulturní levici živeny názorem hlavně Herbenovým, jemuž z konservativců přispěchal na pomoc Josef Holeček, zatím co stranické a nařizovací nebo výkonné moci mohla na pravici jen theoreticky odporovati inteligence několika skupin, především kruh Josefa Pekaře a jeho mladých žáků Zd. Kalisty i J. Muka, Arnošt Procházka se svou »Moderní revuí«, Jaroslav Durych, Jan Scheinost a L. Švejcar s »Rozmachem«, druhý později se »Stěžněm«, z větších hnutí dosahem silnějších býv. čs. strana lidová a státoprávní skupina kolem »Samostatnosti«, v níž horlivě psal F. Skácelík, odborníci z kruhů památkářských, z »Rodopisné společnosti čs.«, z »Jednoty starých českých rodů«, Societas ideis restituendis, pracovníci časopisu »Od Pražského Jezulátka«, B. Lifka bojem o řád Maltských rytířů, o záchranu šlechtických knihoven a v »Taku«. V roce 1937 a 1938 poznávají pak začali i jiní, že

tento boj za restauraci šlechty byl dobrý a že měl na prospěch vlasti zvítěziti daleko dříve. Trpce šlechtě chutnalo, byla-li nuceně zvána »bývalou«! A o trpkosti »bývalého« přesvědčují se dnes zase jiní.

Starobylé universitní insignie vysokého Karlova učení pražského

převzala od české university dne 4. listopadu 1939 universita německá. Obraz a popis insignií podán byl v knize »Karolinum, statek národní« (vydala Karlova universita 1934), s. 194-199, tab. XVIII., XIX., a také v »Pestrém týdnu« IX. č. 48., 1. XII. 1934.

Klášter strahovský v Praze,

kanonie premonstrátů, dovršuje roku 1940 osmistý rok od svého založení a bohumilé činnosti v zemi české, po všech ranách vždy znovu zkvetlý, i nyní silen věrou a důvěrou, v plnosti úkolů a práce.

Znak a popis v Erbovní knížce na rok 1935, s. 36. a 40.

Pardubice oslavují roku 1940 šest set let svého povýšení na město.

»Pardubický městský znak připomíná znak malovecký: půl bílého koně v červeném poli. Arcibiskup Arnošt z Pardubic, který pocházel ze starého rodu Malovců z Prachenska, užíval toho znaku svého rodu vedle znaku arcibiskupství pražského. Byv povýšen od krále Jana do stavu panského, přijal přídomek z Pardubic. Pardubice ctily v arcibiskupovi Arnoštovi svého místního patrona a přijaly rodinný Arnoštův znak za svůj městský štít, patrně za to, že jeho zásluhou zdviženy byly z vesnice na město. Povýšení se stalo kolem r. 1340.« Tolik sděluje nám místní historik Josef Sakař ve svých rozsáhlých Dějinách města Pardubice.

bic (1920-1936). Starší erbovní pověst opředla znak upomínkou na udatnost Ješka z Pardubic před Milánem r. 1158. Uvádí ji také Widimsky, Städtewappen, s. 90, F. K. Potěšil, Z kroniky města Pardubic (1902), s. 2., a A. Sedláček, Hrady a zámky I., 32.

Listin o povýšení Pardubic na město není. Písemný materiál je o 200 let pozdější. Na pečetech užívali Pernštejnové znak města Pardubic spolu se svým znakem rodovým a nejstarší nám známá pečeť je z r. 1512. Pečeť městské od XVI. stol., ne však všechny, zobrazeny jsou v díle Sakařově II., část 2., s. 162. Tam lze stopovat, jak se městský znak měnil. V posledních letech se město vrátilo k původnímu tvaru znaku, jak jej spatřujeme vedle poprsí Arnošta z Pardubic v chrámu sv. Víta v Praze. Mikuláš Aleš ve své práci r. 1902 zobrazil koně v pardubickém znaku velmi věrně podle kamenného znaku z konce

XIV. století. V městském museu je městský znak jednou malovaný z XVIII. století, jednou v dřevěném reliefu z postranního oltáře klášterního chrámu pardubického. Třetí radniční budova, která plnila své určení do r. 1893, s krásnou barokní fasádou od Jakuba Teplého z XVIII. století, nesla ve středu 2. poschodí velký městský znak. Na cechovních památkách se nedochoval. Ze starých rytin erbu na př. mědirytina v J. F. Beckovského »Cesta bezpečnosti k Matičce Milosti, To gest Bratrstwo Při Chrámu P. S. Bartoloměje v Městě Pardubycých« (Hradec Král., 3. vyd. 1764), s textem latinským a českým: Tento Erb nesl Arnošt Arcy-Biskup Pražský prwnj, Kterým twé Město, ó Cýsaři! honosý se nynj. Em. Froněk.

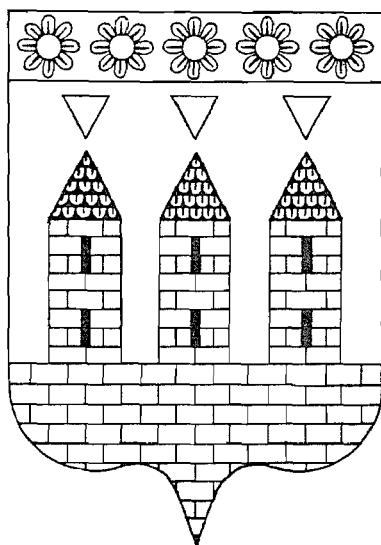
Městečko Spálené Poříčí a jeho znak.

V povodí Bradavky, Úslavina přítoku, byla založena ves a brzy městečko Poříčí. Místní jméno napovídá, že Bradavka byla tehdy považována za řeku, přinejmenším za větší říčku. Víme odjinud, že celé Čechy bývaly bohatší vodami stojatými a tekoucími. Také naše Spálenopoříčsko ještě do 12., 13. století bývalo hojně lesnaté. Z těchto lesů se napájela Bradavka, a proto její povodí nazýváno poříčím; odtud i osada pojmenována Poříčí. První zmínka o něm, psáno latinsky Poreche, je ve sporné listině kladubského kláštera, datované rokem 1239.¹⁾ Přes neprokazatelnost správnosti této listiny, zvláště jejího časového vzniku, soudím podle vývoje osídlení zdejší podbrdské kotliny, že pravděpodobně již toho roku (1239) Poříčí stálo, byvši založeno nedávno předtím osadníky, příšedšími nejspíše od Plzně na právu plzeňském.²⁾ Tehdy bylo jen vesnicí, villa, a stejně psáno ještě roku 1379 Porziczcie villa.³⁾ Záhy potom, r. 1391, po prvé »in Porziczcie oppidum«⁴⁾. Latinsky oppidum a česky městečko Porziczcie jmenuje se výlučně až do 18. století. Již ve 14. věku mělo kostel a snad i trhy, též tvrz tu stávala; byla přestavěna r. 1617 v zámek, který stojí podnes.⁵⁾ Ale hrazeno Poříčí nikdy nebylo (leďa tvrz).

Kdo Poříčí povýšil na městečko, nevíme. Patrně Švamberkové v druhé polovině 14. stol. Stejně neznámo, jestli je obdařili znakem. Nejvíce Poříčí kvetlo v předbělohorské době. Krátce po třicetileté válce se totiž o tom praví: Hoc oppidum Poříč videtur vicinis Spectaculum et Solamen, nam tripliciter erat tam longum, uti limites huc usque monstrabant, egregie edificatum; in curia fuit appensum horologium, quod hucusque in turri arcensi visum fuerat; multis gratis et privilegiis fuit donatum.⁶⁾ (Toto městečko bývalo sousedům podívanou a útěchou, neboť bylo třikrát větší až tam, kam posud hranice ukazují, pěkně vystavěné; v radnici býval orloj, kterýž bylo viděti ve shořené věži; mnohými milostmi a výsadami bylo obdařeno.)

Proto také nevíme a nepoznáme, kdo první nadal Poříčí znakem a jaký první městský znak byl. Je neznámo, z kterého pramene čerpal zprávu Faktor, že na začátku 17. stol. bývala »stříbrná pečeť městečka, kterou paní Vratislavová, rozená z Prostého, na Poříčí, Mitrovicích a Bratronicích nově vyrytí davši, městečku darovala«⁷⁾. Snad toto pečeti dlo bylo se znakem městečka, snad paní Vratislavová (dcera Jana nejst. Hořčice), dědička poříčského panství, sama městečko znakem nadala; jistě ovšem by při takovém udělení znaku málo vyvinutého, snad i chudého, nastala jistá úprava formální, ne-li dokonce částečně změna. Litujeme zajisté, že nemáme v rukou listinu s otiskem předbělohorského poříčského pečeti dla.

Městečko Poříčí tragicky utrpělo pro nesmiřitelnost místních náboženských svárců. Bylo vypáleno v úterý 8. října 1620 právě měsíc před bělohorskou bitvou vojskem a z rozkazu hraběte Bukvoje.⁸⁾ Protože to byla zkáza veliká a z obecných příčin při vzrůstu styku uvnitř v zemi - k rozlišení od mnohých jiných Poříčí - začalo býti Poříčí nazýváno Spálené Poříčí. První takový zápis jsem našel k roku 1710.⁹⁾ Teprve v 18. století objevuje se též jméno Brenntes Poritsch, pak Brennporitsch, Brennporitschen a pod. Tehdy také častěji proniká do zápisů zrůdný název Poříč, Spálená Poříč. Ve zdejším lidu se takto nikdy neříká.

O znaku v nové době dovidáme se a sám znak městečka poznáváme velmi pozdně. Za nejstarší známý doklad poříčského znaku můžeme považovati městské kovové pečetidlo.³⁰⁾ Jeho nejstarší otisk jsem našel k roku 1851; patrně užíváno již dříve. Mám za to, že vzniklo ve spojení s pracemi o stabilním katastru ve čtyřicátých letech 19. stol., když již byl ustálen termin »obec« v našem smyslu politickém, měšťanstvo kulturně uvědomeno působením první české privilegované vlastenecké Čtenářské společnosti (od r. 1818); též písmo pečeti odpovídá přibližně této době. Znak jest již málo zřetelný: městská zeď s třemi stejně vysokými věžemi s naznačením vchodů a patrových oken; proti stříškám věží směřují shora stejné tři obrazce trojúhelníků, vybihajících od okraje štítu, zdobeného pásem neznámé stylisace. V kruhu pečetidla je znak vsazen doprostřed a volná místa vyplněna nahoře a po stranách jakoby kvítky, dole jest letopočet

1621. Tento znak byl před dvaceti lety pojat také do nového razítka téměř nezměněně (výzdoba horního pásu zjednodušena v šest resp. sedm X) a stejný jest na razítku nejnovějším.

Kromě tohoto staršího znaku, dochovaného v městské kanceláři poříčské, máme v literatuře několikrát popsaný poříčský znak odlišný. Cit. Faktor píše: »Znak městečka Poříčí Spáleného záleží z červeného štítu, v němž je stříbrná hradba městská s cimbuřím a za ní tři čtyřhranné věže se špičatými černými střechami a žlutými makovicemi; prostřední věž je trochu vyšší obou postranních.«¹¹⁾ Také Widimsky má tentýž popis a obraz poříčského znaku (číslo 54).¹²⁾ I Sedláček, o něco stručněji.¹³⁾ Na poříčském náměstí byla roku 1907 přestavěna městská radnice; v jejím průčelí jest umístěn právě tento znak, arci zjednodušeně, jak dovolil hrubý stavební materiál. Také Spolek rodáků a přátel města Spáleného Poříčí a okolí sídlem v Praze užívá na legitimacích tohoto sestylisovaného znaku.

Domnívám se, že oba znaky jsou poměrně nové. Při tom arci znak z městského pečetidla jest bezpochyby poměrně starší, dobře stoletý, kdežto druhý znak (Faktor, Widimsky, Sedláček a j.) je o něco pozdější. Rozdíl je snad vysvětlitelný tím, že městský úřad se držel věrně nějakých neznámých tradic, předloh, snad dokonce písemných, kdežto spisovatelé jej odvozovali snad také z téhož pramene, ale sestavovali, pro kreslíře popisovali znak po svém. Je pozoruhodné, že roku 1907 Poříčtí dali na radnici tento druhý, pochybnější znak a nedrželi se znaku v městském pečetidle.

Že jest znak Poříčí v městském pečetidle starší a proto věrnější, o tom svědčí na neposledním místě letopočet 1621. Zdá se, že Poříčané (před stoletím) vzali tento letopočet z »Acta memorabilia«, kde to je letopočet vypálení města. Tento letopočet 1621 je však chybný; správný, jak výše řečeno, jest rok 1620. Ale i z tohoto užití byt chybného letopočtu můžeme se dohadovati, že v 19. stol. Poříčtí nejenom dobře věděli o hrozně zkáze svých domovů, ale dokonce se snažili o poznání

a pěstování městských historických tradic, a proto také vložili onen letopočet do městské pečeti; zjev jistě vzácný. Dokonce není vyloučeno, že se domnívali, že ve znaku pokračují v předbělohorské tradici, třeba z onoho stříbrného pečetidla vratislavského.

Jisto jest, že Poříčí mělo pečetidlo (stříbrné) a pravděpodobně také znak již v dobách předbělohorských. Z obou rozdílných znaků, o kterých víme v nové době, v posledním století, jest původnímu znaku patrně bližší znak starého městského pečetidla. S ohledem také na druhý, novější znak a zajisté také pro stanovení jednotnosti míním, že tradičně nejvěrnějším znakem by byl tento znak: V červeném štítě stříbrná zeď městská, bez cimbuří, za ní tři dvoupatrové čtyřhranné věže s černými špičatými střechami (bez makovic, stejně vysoké); proti stříškám věží směřují tři stříbrné hroty; poloviční hlava modrá je pokryta pěti polními kvítky, sedmikráskami. Dole letopočet 1620 (nikoliv 1621), anebo po každé s obou stran po letopočtu 1239 a 1620 (začátek »Poříčí« a začátek »Spáleného«).

Roku 1939 město Spálené Poříčí slavilo výročí 700 let svého trvání. Spolek rodáků a přátel města Spáleného Poříčí a okolí sídlem v Praze (předseda P. Václav Holub, farář v Liboci) vsadil na budovu děkanství dvě umělecké desky (od F. X. Diblíka): 1. Vlastencům Čtenářské společnosti, která zde sídlila. 2. Jindřichu Šimonu Baarovi, který zde byl kaplanem (1894-1895).

Václav Davídek.

Poznámky.

¹⁾ Emler J., *Regesta Bohemiae et Moraviae*, I. 453.

²⁾ Šimák J. V., *Středověká kolonisace v zemích českých* 101.

³⁾ Emler J., *Ein Bernaregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379*, str. 6.

⁴⁾ Emler J., *Pozůstatky zemských desk*, I. 541.

⁵⁾ Postavil jej Adam st. Vratislav z Mitrovic s manželkou Salomenou, roz. Hořticovou z Prostého.

⁹⁾ Tímto významným pramenem jsou »Acta memorabilia«, uložená v archivu děkanského úřadu ve Spáleném Poříčí samostatně i vepsána v tamní pamětní knize. Pamětní spis byl sepsán nejspíše a nejvíce pěti faráři Křonka (1654-1660).

¹⁾ Faktor František, Popis okresu blovického, str. 87.

⁸⁾ Datum vypálení Poříčí bylo udáváno mylně na 30. září. Podrobně jsem dovedl jinde, že se to stalo právě 8. října a nově to ověřeno pojednáním doc. Zdr. Kalisty o »Buquoyově itineráři z konce českého tažení« (Vojensko-historický sborník roč. V. 193. zvl. v 1. sv. 141-143 a sv. 2. str. 81-82). Viz knihu »Staré časy Spálenopoříčska« 1. str. 128.

⁹⁾ V matrice ve Spáleném Poříčí v zápise k 3. listopadu. Píše se tak také v t. zv. prvním tereziánském katastru a jinde.

¹⁰⁾ Dosud v kanceláři městského úřadu ve Spáleném Poříčí.

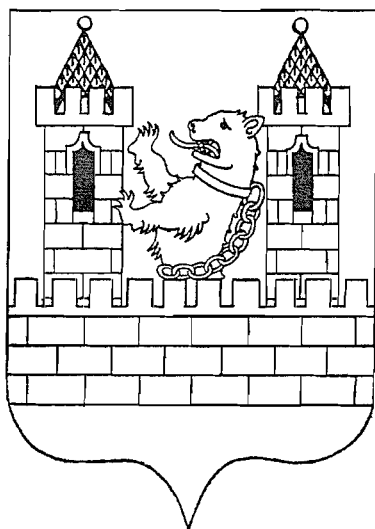
¹¹⁾ Faktor Fr., Popis okresu blovického, str. 70-71.

¹²⁾ Widimsky Rod., Städtewappen des Oesterreichischen Kaiserstaates, I. str. 18.

¹³⁾ Ottův slovník naučný, XX, str. 251.

Čtyři sta let města Sedlice.

Město Sedlice u Blatné obdrželo »tu neděli po Panně Marii Nanebevzaté L. S. 1539« majestátem ve Vídni datovaným od císaře Ferdinanda I. právo pečeti městské na přímluvu pána Sedlice Adama Řepického ze Sudoměře, pána na Řepici a Sedlici. V dekretu císařském stojí výslovně: »Kterémužto městečku Sedlici, tak jak se svrchu píše, tyto další milosti a obdarování z mocnosti naší královské učinili jsme a tímto listem činíme. Napřed aby měli pečeť, zejména, štít blankytný, v němž jest půl štítu, zeď bílá se stíny dvěma, za kteroužto zdí a stíny půl medvěda s předními nohama, majíc na hrdle řetěz zlatý se vidí, jakožto všecko rukou a vtípem umění malířského lépe a dostatečněji v prostřed listu toho jest vymalováno a barvami vysvětleno, kteréžto pečeti purkmistr a konšelé již psaného městečka Sedlice nynější i bu-

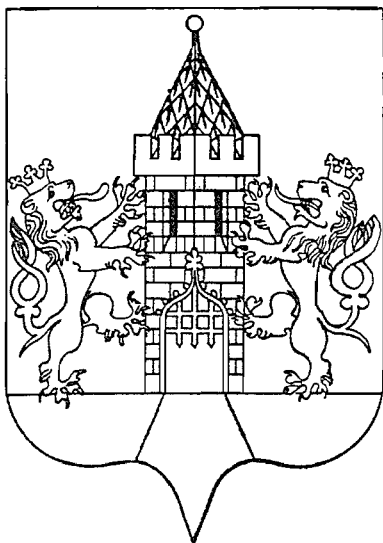

doucí mají a moci budou i ve všelijakých potřebách užívati a listy a jiné potřeby zeleným voskem pečeti, pokudž a kdykoliv toho potřeba kázala.«

Znak zdobí průčelí nové školní budovy škol Masarykových zbudovaných 1931. Nad vchodem do úřadovny radniční jest veliký znak na dřevě, starobylý. V upomínku na 400leté jubileum byl na průčelní zdivo radnice vsazen žulový památník s tesanou pečeti města a letopočtem 1539-1939.

Oblouk vítězný v barokové svatyni zdobí vedle znaku rodu Lobkoviců i znak městský, ladně zhotovený L. P. 1902 malířem Gotliebem z Prahy. Město užívá znaku ve svých pečetích a užívaly ho i cechy řemeslné, zde po staletí usdlé a vzkvétající.

P. Matěj Kolářík.

Město Kdyně na Šumavě

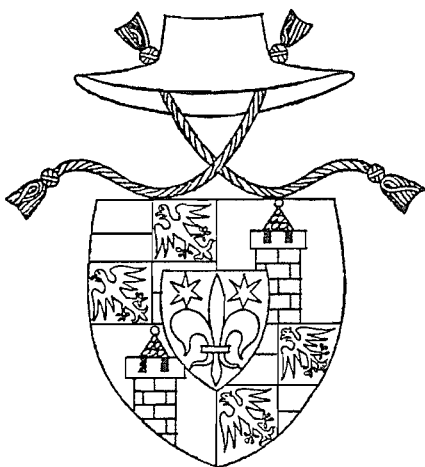
oslavuje roku 1940 sto let svého povýšení na město.

Znak: v červeném štítě čtyřhranná stříbrná věž s cimbuřím a otevřenou branou, s padací mříží vytaženou, s černou střechou, která vybíhá do špičky a končí se zlatým knoflíkem. Věž má po okně na každé straně a stojí na zelené půdě. Od ní nalevo a napravo dva vzpřímení dvouocasí stříbrní lvové drží ji předními prackami.

Zdice

oslavily roku 1939 devět set let od svého založení.

Neměly a dosud nemají znaku. V obecním razítku jsou slova »Městys Zdice«. Byly zprvu poddanou vsí. V urbáři točnického panství a v daňových záznamech města Berouna jsou v některých případech označeny jako »městečko«. Když v XVII. stol. žádaly,

aby byly vyzvednuty na město, byly odmítnuty. Na městys byly povýšeny v roce 1872.

Dvacet let Velké Prahy

navršilo se 6. února 1940, ve výročí zákona, jímž bylo sjednoceno v správní těleso 38 obcí, tvořících územní okruh bezprostředně souvislý. Za dvacet let vzrostla Praha v milionové město, vědomé si duchovního popředí mezi městy Čech a vůdčího úkolu v národě.

Kritiku nového znaku Velké Prahy přinesla Erbovní knížka na rok 1936, str. 9-11.

Farní úřad v Kamýku nad Vltavou

užívá od roku 1940 tohoto znaku: Na srdečním štítu modrém stříbrná lilie v hlavě provázená dvěma zlatými šestihrotymi

hvězdami. V prvním a čtvrtém poli spodního štítu rozčtvrceného spočívá znak knížat z Lobkovicz, vévodů roudnických (první a čtvrtá čtvrt je červeně-stříbrně dělena, v druhé a třetí stříbrné čtvrti leží černá orlice na pokos), v druhém a třetím poli je znak městečka Kamýku (v modrém poli stříbrná věž s cimbuřím, pokrytá červenou stanovou střechou, ukončenou zlatou makovicí). Na srdečním štítku jsou znamení vztahující se k Narození Panny Marie, vévodové Roudničtí jsou patrony kostela.

Štm.

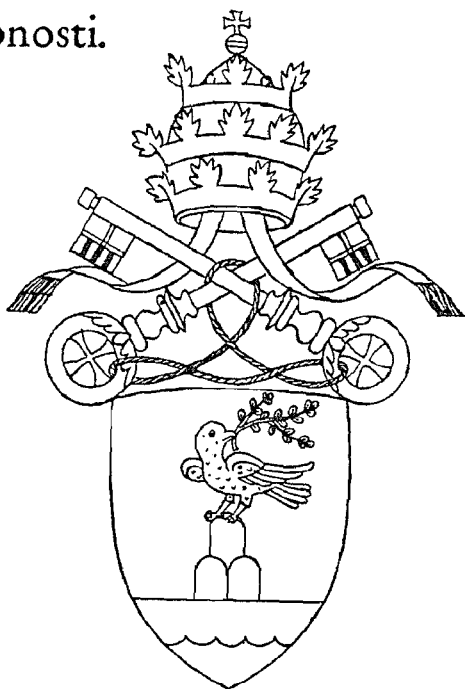
Exekutiva bývalých vojáků,

stavovská organizace bývalých českých příslušníků býv. čsl. armády a býv. vojáků v Čechách a na Moravě vůbec, povolena ministertvem vnitra a potvrzená úřadem říšského protektora, má tento odznak: obnažený meč s vavřínovou elipsou, znakem Čech uprostřed meče a písmenou E za ním spolu s řádovou stužkou v zemských barvách.

Slavnosti staletých selských gruntů v Čechách,

pořádané Zemědělskou radou v Praze v létě a v zimě roku 1939, při nichž nynější držitelé statků, kteří prokázali odbornými historiky přezkoušené nepřetržité držení jedním a týmž rodem, odměňováni jsou diplomy (přes 100 let) a kamennými deskami (přes 250 let), zasazovanými v čela usedlostí a nad vrata statků, mají obzvláštní národní význam, poskytující veřejné uznání vznešené ctnosti selské, věrnosti zděděné půdě a práci předků: obojí je nejdůležitější oporou trvání, růstu a zdraví národa. Proto kamenné desky hlásající staletí rodového držení, stávají se novodobými erby selské heraldiky.

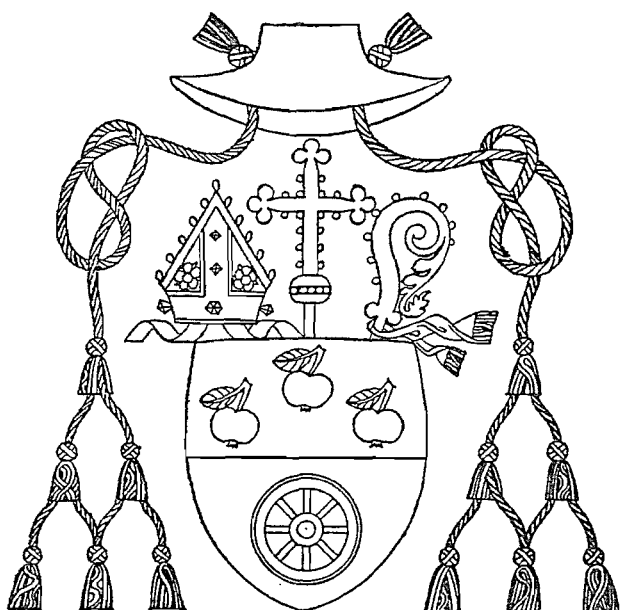
II. Osobnosti.

Nová hlava Svaté Církve římskokatolické.

Po smrti Svatého Otce Pia XI. zvolen byl papežem 2. dne března 1939 kardinál Eugenio Pacelli, který jako 262. papež přijal jméno Pius XII.

Znak: Modrý štít s patou dělenou lasturovým řezem; horní polovice paty je zelená (země), dolní modrá (moře). Nad zemí tři stříbrné italské hory (1, 2), na nich z rozletu usedlá holubice se zelenou ratolestí olivovou v zobáku. Nad štítem dva zkřížené zlaté klíče sv. Petra, uprostřed nad nimi vznáší se papežská tiara.

ThDr. h. c. Šimon Bárta,

osmý biskup českobudějovický, čestný doktor bohosloví, dožil se 27. října 1939 sedmdesáti pěti let věku. Stal se knězem v Římě 16. března 1889, dlouhá léta byl profesorem náboženství na středních školách. Byl vyvolen biskupem od papeže Benedikta XV. dne 16. prosince 1920, intronisován 20. února 1931. Dr. Bárta je mužem vysoké osobní kultury, ctitelem Danta a hudby.

Znak: štít dělený, v horní černé polovině tři zlatá padající jablka (1, 2) s jedním lístkem na každé stopce, v dolní modré polovině stříbrné kolo vozové o 8 loukotích. Mitra, pedum, kříž, biskupský zelený klobouk.

Tři sta let vlády rodu Kolowratů v Rychnově nad Kněžnou

dovršuje se 6. dubna 1940. Český vicekancléř a císařský komisař Albrecht z Kolowrat Libštejnský koupil rychnovské panství 6. dubna 1640 od císařovny Eleonory za 190.000 zl. (Zemské desky, kvatern nové zelené cypřišové barvy památkový, H. 29; akta a kvitance v rychnovském zámeckém archivu.) Syn jeho František Karel opustil starý zámek, vystavěný od Burjana Trčky a stavěl od r. 1676 nový rozsáhlý zámek v italském slohu, jež po 14 letech dokončil r. 1690. Linií Libštejnskou, která, zastávajíc mnohé vysoké úřady a důstojenstva, vládla Rychnovu jako šlechta osvědčená a dobrotivá, vystřídala po posledním jejím členu, ministru Františku Antonínovi, roku 1861 větev Kolowratů Krakovských nejprve v osobě vlastence Hanuše z Kolowrat březnického a členové její sídlí v Rychnově a v Černíkovicích posud. Tři šlechtici ji v posledních letech reprezentují nad jiné důstojně a vzácně: zesnulý Bohuslav z Kolowrat, znamenitý přítel hudby (o něm sr. Erbovní knížku na rok 1935, š. 47), nynější majordán pán Zdeněk z Kolowrat, zkušený vědecký genealog, předseda Rodopisné společnosti české a znalec staršího výtvarného umění, který pietně obnovuje již od několika let skvělé rodové sídlo stavebně a zabezpečuje všechny jeho památky, zvláště obrazárnu, archiv a knihovnu, a Hanuš z Kolowrat, diplomat a národohospodář, jehož syn určen je za pokračovatele a ochránce třístaleté tradice Kolowratů v Rychnově. Letošní Erbovní knížka svým vnějším rouchem připojuje se k její oslavě.

Odhalení pomníku Hanušovi hraběti z Kolowrat v Březnici

dne 23. července 1939 stalo se manifestací nového sblížení šlechty a lidu v kraji, ve kterém dodnes je živá vzpomínka na působení vlasteneckého a dobročinného hraběte, oslaveného také Boženou Němcovou. Vřelý proslov patrona slavnosti, zámeckého

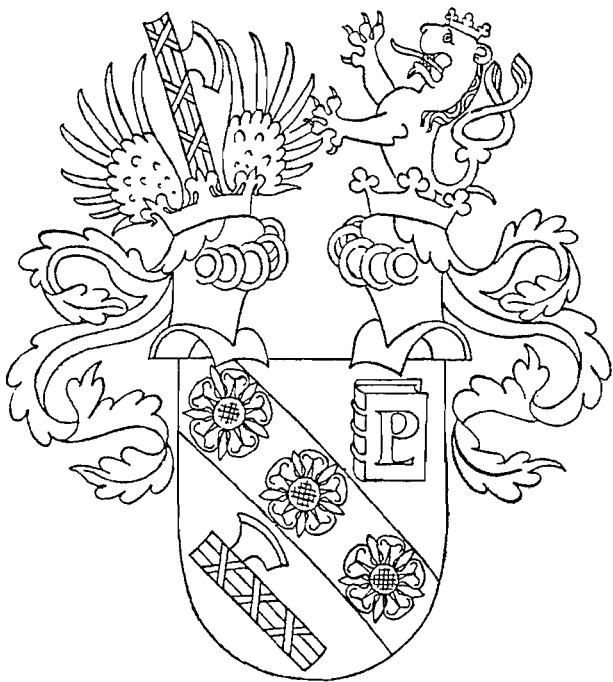
pána březnického Jana hraběte Pálffyho, byl vyvrcholením pamětného děje. Památce Hanuše z Kolowrat věnován byl k té příležitosti sborník, redigovaný Ludv. Fürstem, v němž otištěny staré paměti, korespondence i hodnotící příspěvky. V přílohách reprodukována byla řada podobizen z rodové galerie březnické, na obálce portrét Hanušův v uniformě Maltského rytíře. Byl vyobrazen i malovaný znak Hanuše z Kolowrat z r. 1836, sdružený se znakem jeho předchůdců Jeníšků z Újezda.

JUDr. Antonín rytíř Randa a

Ing. Dr. mont. h. c. Otakar Kruliš-Randa.

Na 6. října 1939 připadlo 25. výročí smrti profesora Karlovy university JUDra Antonína rytíře Randy, ministra krajana, císařského tajného rady a místopředsedy nejvyššího rak. soudního dvora ve Vídni, presidenta České akademie. Když byl císař. rozhodnutím z 16. listopadu 1876 za zásluhy o vědu a učitelský úřad universitní vyznamenán řádem Železné koruny III. třídy, zažádal podle stanov tohoto rytířského řádu o povýšení do rytířského stavu, což mu a potomkům bylo uděleno 27. listopadu 1879, s právem užívati znaku: štít kosmo červeně a modře dělený stříbrným břevnem, pokrytým třemi za sebou kladenými červenými růžemi. V hoření poli stojí zpřímá do leva obrácená kniha, označená zlatým lapidárním písmenem P, v modré vazbě se zlatou ořízkou, v dolním poli ve směru břevna stříbrný červeně ovázaný liktorský svazek se sekyrou. Nad štítem spočívají dvě korunované turnajské přílby; pokryvadla visí s pravé přílby modrá, s levé červená, stříbrem podložená. Koruna pravé přílby nese orlí křídla rozevřená vodorovně dělená vpravo stříbrně na modrém, vlevo obráceně, v nich stojí jako kůl liktorský svazek ze štítu. Z koruny levé přílby roste stříbrný dvouocasý lev s červeným jazykem.

Randovo jméno a stav rytířský byly císař. rozhodnutím z 30. července 1898 přeneseny na jeho zetě Otakara Kruliše, jenž nabyl tudíž spolu s potomky práva psáti se rytířem z Krulišů-Randů.

Z rodu tohoto generální ředitel Báňské a hutní společnosti Ing. Dr. mont. h. c. Otakar Kruliš-Randa, vlastník velké a cenné knihovny a příznivec umění, provdal 3. září 1938 svou dceru Evu za velkostatkáře Karla Schustera z Vojkovic, r. 1939 stal se předsedou Svazu českých průmyslníků a 28. dubna 1940 dožívá se padesátin.

Emil rytíř ze Škodů.

Sto let bylo tomu 18. listopadu 1939, co se narodil *Emil rytíř ze Škodů*, zakladatel Škodových závodů zbrojních a ocelářských

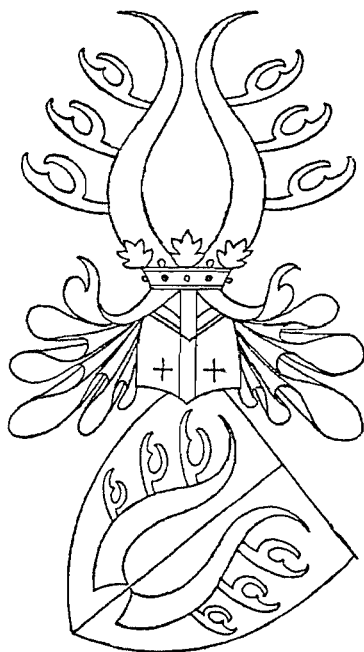
v Plzni, které z malého začátku strojní továrny Arnošta hr. z Valdštejna vzrostly na světově významný akciový podnik.

Povýšení do rytířského stavu a erb získal rodu otec Emilův MUDr. František Škoda, městský fysik plzeňský a později místodržitelství rada a zemský zdravotní referent (1801—1888), který jako rytíř železné koruny III. třídy na návrh hr. Belcrediho byl s Pštrossem a Daubkem současně nobilitován 26. října 1866 a podle diplomu z 11. dubna 1867 obdržel takovýto znak:

Štít čtvercový stříbrný a modrý. V horním pravém poli modré příčné břevno pokryté zlatou korunkovou obroučkou ozdobenou drahokamy. V 2. a 3. poli pět zlatých hvězd, jedna v čtyřhranu ostatních. V dolním levém poli jako kůl postavená Aeskulapova hůl s hadem pětkrát obtočeným. Na štítě dvě korunované turnajské přílby, pokryvadla modrá, vpravo zlatem, vlevo stříbrem podložená. Z koruny přílby po pravé straně ryčí se 5 pštrosích per, dvě zlatá střídavě s třemi modrými. Koruna přílby nalevo nese otevřená stříbrná orlí křídla, v nichž je vestavena Aeskulapova hůl, podobná oné ve štítě.

Zatím co věhlasný lékař na vídeňské universitě Josef Škoda baronství přímo odmítal a zatím co synovec jeho Emil rytíř ze Škodů obdržel pouze železnou korunu III. třídy a 5. září 1899 byl jmenován doživotním členem panské sněmovny, získal polepšení znaku až Dr. Karel svob. pán ze Škodů 27. října 1914. V diplomu z 4. března 1915 popsán je znak, kterého rodina (syn Karlův Emil, velkostatkář v Žinkovech) dosud užívá, takto:

Štít čtvercový stříbrný a modrý se srdcovým štítkem zlatě nad černou příčně děleným. V horním poli srdcového štítku vznáší se černý orel s červeným jazykem vyvýšeně mezi dvěma lvy do prava obrácenými, přední z nich je černý, zadní červený. Dolní pole ukazuje volně stříbrné městské hradby v rozprostraněném čtverhranu představené, opatřené vprostřed věžovitou branou, po obou stranách rožními věžemi. Všechny tři věže jsou stříbrné a nesou na svých ozubených plošinách malé věžičky o jednom okně s modrými hrotitými stříškami. Věžová brána má věžní

oblouk převýšený oknem a polovytaženou zlatou padací mříž. V hlavním štítě 1. pole rovná se 1. poli starého znaku z r. 1866, 2. a 3. i 4. pole má rovněž obrazce starého znaku. Na hlavním štítě spočívá zlatá baronská korunka se sedmi viditelnými perlemi, převýšená dvěma navzájem přivrácenými otevřenými korunovanými přílbami. Z koruny pravé přílby s pokryvadly modrými zlatě podloženými tyčí se 5 pštrosích per, 1., 3. a 5. modré, 2. a 4. zlaté. Koruna levé přílby s pokryvadly modrostříbrnými nese otevřená stříbrná orlí křídla s Aeskulapovou holí obtočenou zelenavým hadem. Pod štítem rozprostírá se bronzová arabeska, na které stojí dva zlatí dovnitř obrácení lvi s červenými jazyky jako štítonoši.

Bailli Frà Mikuláš hrabě Chorinský,

svobodný pán z Ledské, generální receptor českého velkopřevorství Maltského řádu, komthur na Dívčích hradech ve Slezsku, sídlem ve Veselí na Moravě, * 10. II. 1872 tamtéž jako čtvrtý syn Viktora hr. Chorinského a Anny roz. hraběnky z Trauttmansdorffu-Weinsbergu, poručík rak. hulánského pluku č. 13, přijatý do řádu Maltských rytířů 11. XII. 1902, profesní rytíř od 18. V. 1922, komthur od 1. V. 1929, † 20. V. 1939 ve Veselí. Byl příznivcem věd a umění.

Znak: štít půlený, obě pole zlatá, v pravém poli černý roh s třemi bílými, v levém bílý roh s třemi černými klepety, nad helmem tytéž rohy obráceně. Štít podložen komthurským křížem maltského řádu.

K dějinám rodu a znaku: Dr. Leupolds Allgemeines Adels-Archiv der österreichischen Monarchie. Des 1. Theils 2. Band (cca 1791). S. 179-184. S rytími vývody.

Alexander kníže Thurn-Taxis,

majorátní pán na Loučeni, zemřel 21. července 1939 ve věku 88 let (* 1. XII. 1851 na zámku mcelském) a byl pohřben v rodinné hrobce v Sýčíně. S ním odešla velká a nezapomenutelná osobnost české aristokracie, vzdělaný příznivce věd (zvláště zoologie) a umění (zvláště hudby), vášnivý lovec v exotických krajích, dobrodinec chudých a znamenitý národohospodář, v neposlední řadě také sportovec (jeden z prvních footballistů u nás). Byl přítelem Bedřicha Smetany, za jehož pobytu jablkynického prokázal mu mnoho pozornosti a po jehož smrti zasloužil se o skladatelův kult; byl štědrým mecenášem přírodních sbírek pražského Národního musea, kam daroval drahocenné preparáty, lovecké trofeje ze svých cest v Severní Americe, Kanadě, Africe, Rusku i nákladné anglické publikace Linnéovy společnosti v Londýně; vybudoval na svém panství sirotčinec, chudobinec, školy, pomáhal chudším i osobně, na příklad při

hledání vody studničné, neboť rozuměl znamenitě virguli. V jeho domě byl hostem Rainer Maria Rilke, který v rodovém sídle italských Torre-Tassù Duinu vytvořil své proslulé *Elegie*. Alexander Thurn-Taxis byl vzorem kavalíra.

Znak nyní rodem užívaný: čtvrcený štít se středním štítem a dole vsunutým prohnutým hrotem. Ten má na stříbrné půdě na zeleném pahorku zelený strom, před jehož kmen je po způsobu břevna položena modrá ryba (Neresheim). Střední štít je poltěný a dvakrát dělený se srdcovým štítkem ležícím na hořéním křížování polí, obsahujícím v modrém jdoucího stříbrného jezevce (Taxis). 1. a 4. pole středního štítu má na stříbrném červenou věž o 3 cimbuřích a s modrou branou, za ní dvě modré liliové hůlky zkřížené, jejichž konce vynikají (Thurn, della Torre); 2. a 3. pole: ve zlatě modře korunovaný červený lev (Vassassina); 5. pole: v stříbrném černé ovčí nůžky (Scherenberg); 6. pole: ve zlatě nekorunovaný červený lev (Friedberg). První místo hlavního štítu obsahuje znak bývalého říšského kláštera Buchau a je čtvrceno. 1. a 4. pole je t. zv. hohenaufský čili švábský vévodský znak, opět čtvrcený, *a* a *d* ve zlatě tři kráčející černí lvové nad sebou, *b* a *c* svisle zlaté a stříbrné routy; 2. a 3. pole má v zeleném červený patkový kříž po celém poli rozepnutý, v pravém hoření rohu zlaté slunce, v levém stříbrný přibývající měsíc (znak zakladatelů Buchau, hrabat Kesselbergů). Druhé místo hlavního štítu je poltěné, vpravo na zlatě červená kostelní korouhev o 3 pruzích, s třemi zelenými prstenci a černými třásněmi (Feldkirch), vlevo na modré popelčině helmelinový kůl (Bregenz). Třetí místo, se znakem někdejšího opatství sv. Oldřicha a Afry v Augsburgu, je čtvrceno: 1. v modrém stříbrné kosmé břevno, nahoře i dole vedle něho po dvou zlatých lvech proti sobě kráčejících (hrabství Dillingen); 2. a 3. v černém tři stříbrná břevna, před nimi zlatý lev; 4. v černém vznáší se zlatý jetelový kříž. Čtvrté místo je rovněž čtvrceno a má v 1. a 4. modrém poli zlatý skalnatý vrch či kamýk, v 2. a 3. červeném vznášející se stříbrný kříž (knížetství Krotoszyn). Na

tomto štítě spočívá knížecí koruna. Strážci znaku: proti sobě dva zlatí lvové stojící na dvou palmových větvích zkřížených pod štítem. Štít a strážce objímá purpurový znakový plášť hermelínem podšitý a knížecí korunou opatřený, jehož postranní části opakují střední štítek v oválu, vpravo jsou viditelná jeho levá tři pole, vlevo tři pravá pole.

Josef hrabě Seilern a Aspang

zemřel 18. srpna 1939 v Lukově u Holešova ve stáří 56 let po dlouhé nemoci a byl pohřben z poutního chrámu sv. Panny Marie Štípské. Zesnulý proslul jako znamenitý ornitholog a vybudoval na svém zámku Lešné skvělé sbírky našeho i cizokrajného ptactva a jeho vajíček, v nichž jen kolibříků je na 14.000. Toto ptací museum doplněno je jinými exponáty zoologickými a mineralogickými. Josef hrabě Seilern neuzavíral svých sbírek veřejnosti a odborníkům a v paměť svého kraje zapsal se také jako lidumil.

Znak: štít čtvercový se středním štítkem modrým, korunovaným, v němž je zobrazen vpravo kráčeující dvouocasý zlatý lev. 1. a 4. pole: ve zlatě dovnitř obrácený černý orel; 2. a 3. pole červené, v něm dva šikmo se křižující stříbrné meče se zlatými rukojetími. Strážci znaku: vpravo jednoduchý černý orel, vlevo zlatý dvouocasý lev.

Ladislav rytíř Bartoň z Dobenína,

zakladatel textilních závodů v České Skalici, zemřel 20. listopadu 1939 ve věku 81 let jako nejstarší z trojice bratří průmyslníků, která dovedla se zájmy národohospodářskými spojití vřelý zájem o statky kulturní.

Znak, jež obdržel otec jeho Josef Bartoň nejstarší při povýšení do rytířského stavu 6. IV. 1912 spolu s predikátem »z Dobenína« a právy stejnými pro potomky 17. VI. 1912 a který vymalován je také r. 1933 v kapli Bartoňů ve velechrá-

mu svatovítském v Praze na klekátku s podobou tohoto Josefa nejstaršího Bartoně z Dobenína: štít čtvrcený, v 1. modrém poli šikmo křížem dva stříbrné člunky tkalcovské s cívkami, nad nimi vržené stříbrné větveno, v 2. a 3. poli červeném zlatý lev v modré zbroji, držící v předních prackách dvě lekna z jednoho kořene srdčité ohnutá, ve 4. poli stříbrném roste stilisovaná hnědá větev lipová o pěti snítkách se zelenými listy. Nad štítem dvě otevřené přílby, pokryvadla vpravo modrá stříbrná, vlevo červená zlatá, klenot pravé přílby otevřená křídla modré stříbrné, levá přílba nese zlatého rostoucího lva jako na štítě.

Marie Kristina hraběnka Schönbornová,

rozená hraběnka Coudenhovová, zemřela 20. ledna 1940 ve stáří 55 let. Byla dědičkou trhanovského a koutského panství vymřelého proslulého rodu hrabat Stadionů, r. 1905 se vdala za Zdenka hraběte Schönborna a věnovala se rodině, s níž žila v Chlumu a v Koutě. Přátelsky se několikrát setkala s J. Š. Baarem, kterému poskytla k jeho chodským pracím některé archivalie. R. 1926 byla ve vážném nebezpečí, utrpěvši úraz při jízdě automobilem. Byla markou tří dcer a dvou synů.

Znak schönbornský: štít červený, na jeho spodu tři spojené bílé klíny, na nich korunovaný kráčeující zlatý lev. Helm s korunou, příkryvadla červená a bílá, v klenotu dva rohy červenou a bílou napříč rozdělené, mezi nimi sedící lev.

R. T. dr. h. c. Emanuel rytíř Proskowetz,

čestný doktor techn. věd, velkostatkář v Kvasicích u Kroměříže, dožil se 16. XI. 1939 devadesátin. Vynikající šlechtitel hospodářských plodin a odborný spisovatel, čestný člen České akademie zemědělské a čestný předseda Gesellschaft für Pflanzenzüchtung, užívá znaku, uděleného dědičně otci jeho Emanuelu Proskowtzi císařem Františkem Josefem I. za zásluhy o moravské národní hospodářství 25. ledna 1873: štít čtvrcený, v 1. a

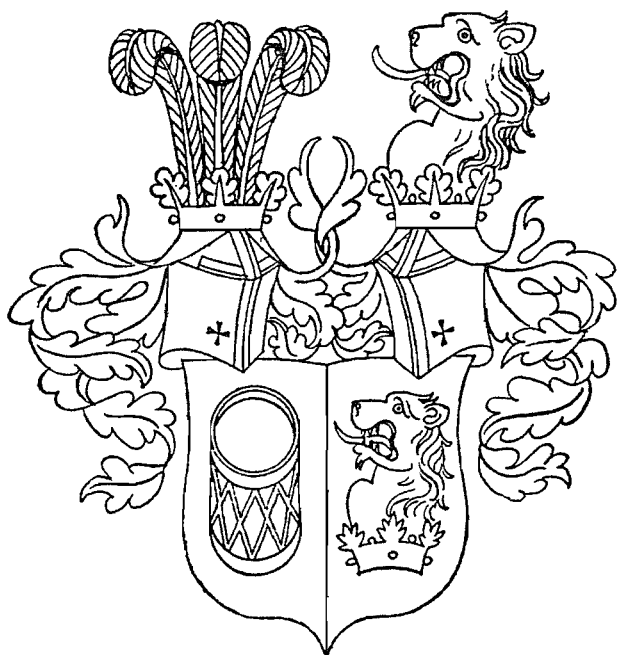
4. poli pošikem černě a zlatě rozříznutém jelen těchto barev střídavě opačných. 2. a 3. pole jsou modrá, v 2. tři vzletající zlaté včely, v 3. tři vzpřímené zlaté snopy po dvou nad jedním. Na hlavním okraji štítu dva korunované turnajské helmy, s pravého visí černá, s levého modrá zlatě podložená pokryvadla. Z koruny pravého helmu roste zlatý jelen, dovnitř obrácený, koruna levého helmu nese uzavřená orlí křídla, vpředu modré, na něm vzletající zlatá včela, vzadu zlaté. Pod štítem zlatá páska s heslem CRESCAS LABORE černým lapidárním písmem.

Erb tento není ovšem totožný s původním rodinným znakem Proskovských či Pruskovských z Pruskova, Slezanů, jejichž souvislost s Proskowtzi byla vypátrána až později po nobilitaci z r. 1873. Pojítkem je tu Oldřich Desider Proszkowský, který se roku 1604 oženil s Johankou Kaplířovou ze Sulevic, vdovou po Hrzanovi z Harasova a sestrou Kašpara Kaplíře, popraveného na Staroměstském náměstí 1621, zemřel 1618 a je pochován na Strahově. Jeho choť byla po r. 1621 vypuzena s dětmi ze Starých Hradů u Libáně a našla asi útluk u Černínů v Chudenicích, kde se rodina vyskytuje o 20 let později, nadále psaná promiscue Proskowský nebo Proskowecz. O původním jejich znaku Sedláček, Čes.-mor. heraldika II. 581-2 a Pilnáček, Staromoravští rodové, s. 386, č. 1428. Jejich jelen ve skoku v 1. a 4. poli a v klenotu však je přece společný se zvířetem znaku popsaného.

Hugo hrabě Strachwitz,

skutečný papežský komoří, zastává od 26. října 1939 úkol druhého náměstka vedoucího Národního souručenství, od ledna 1940 předseda Společnosti přátel baroka.

Znak: štít čtvercový, pokrytý stříbrným srdcovým štítkem, v němž je korunovaný černý pruský orel s páskou se stříbrnými jetelovými lístky. V 1. a 4. poli štítu na zlaté půdě krvácející černá napravo obrácená kančí hlava se stříbrnými tesáky. 2. a 3. pole zlaté a černě pětikrát dělené, o pruzích pokrytých vždy dvěma mušlemi střídavých barev. Na štítě spočívají tři koruno-

vané přílby: na pravé s pokryvadly černo-červeno-zlatými otevřené orlí křídlo pokryté pruhy a mušlemi jako 2. a 3. pole, na střední s pokryvadly černo-stříbrnými korunovaný černý pruský orel se zlatým žezlem a mečem, na levé přílbě s pokryvadly černo-zlatými pštrosí péro zlaté a černé. Obraz původního rodového znaku Strachwitzů přinesla Erbovní knížka na rok 1937 na str. 58.

Mikuláš hrabě z Bubna a Litic,

velkostatkář v Doudlebach nad Orlicí, jmenován byl ve vládě Ing. Eliáše 3. II. 1940 ministrem zemědělství. Nový ministr, známý jako znamenitý hospodář, narodil se 14. VI. 1897 jako

syn Michaela hraběte z Bubna a Litic, který oslavil 22. srpna 1939 výročí svých 75. narozenin.

Znak: štít polcený, v pravém zlatém poli červený buben, vlevo v modrém poli zlatá lví hlava z otevřené listenové zlaté koruny vynikající. Dvě korunované přilby, na pravé s červeno-stříbrnými pokryvadly tři pštrosí péra, modré, zlaté, červené, na levé s červeno-zlatými pokryvadly zlatá lví hlava.

Podle diplomu císaře Ferdinanda II., daného ve Vídni dne 8. listopadu 1629, zní popis znaku takto:

Štít na dva rovný díly anebo pole od svrchu až dolů rozdělený, v prvním pravém žlutém nebo zlatém poli buben hřebíčkové barvy vzhůru na pokos; v druhém pak levém modrém anebo blankytném poli nad korunou zlatou královskou hlava lvova až pod kyčle žluté nebo zlaté barvy vzhůru tváří k pravé straně s otevřenými ústy a s červeným vyplazitým jazykem obrácený.

Nad štítem dva otevřené helmy a okolo nich fafrnochy neboližito pokryvadla s obou stran modré anebo blankytné a žluté nebo zlaté barvy dolů potažené visí; nad jedním pak každým helmem koruna zlatá královská a nad ní po pravé straně nápodobný buben hřebíčkové barvy se třemi pery pštrosovými, totiž modrým bílým a žlutým, po levé pak straně též hlava lvova až pod kyčle jako ve štítu modré neb blankytné barvy s otevřenými ústy a s červeným vyplazitým jazykem se vidí a spatřuje.

Jaroslav hrabě ze Sternbergu,

statkář v Pohodělicích, oslavil 17. srpna 1939 sňatek se sl. Marií Grošovou.

Znak Sternbergů častolovických přinesla Erbovní knížka na rok 1937 na str. 61.

Arnošt hrabě Stubenberg,

velkostatkář v Kyšperku, slavil 16. října 1939 v Chotěboři sňatek s Annou Marií, dcerou Jana hraběte Dobrzenského a Růženy rozené hraběnky z Trauttmansdorfu-Weinsbergu.

Znak, v černém poli svržená stříbrná kotva (původně vlčí želízko), jejímž prstencem je provlečen zlatý zapletený cop vlasů. Na korunované přílbě tři stříbrná a tři černá pštrosí péra. Znakový plášť černý, hermelínem podšitý a stříbrné třísnitý.

Znak Dobrzenských popsán a zobrazen v Erbovní knížce na rok 1938 na str. 40. a 41.

Hugo Mikuláš kníže a starohrabě Salm a Reifferscheidt,

velkostatkář v Ráji, podjal se v roce 1939 a 1940 financování výzkumných prací v krasové oblasti Macochy, kde se zdařilo dru Karlu Absolonovi a spolupracovníkům od 5. X. 1939 objeviti nové jeskyně a v roce 1940 přiblížiti se řešení tajemství toku Punkvy. Spolupracoval též generální zmocněnec knížete Salma Karel hrabě Belcredi.

Znakem Salmů-Reifferscheidtů byla ozdobena obálka Erbovní knížky na rok 1937.

JUDr. Jan kníže z Lobkowicz,

pán na Drahenicích, člen prvního výboru Národního souručenství, jmenovaný po jeho ustavení v roce 1939, stal se předsedou Česko-italské ligy.

Znak Lobkowiczů zobrazen v Erbovní knížce na rok 1937 na str. 59.

JUDr. František princ ze Schwarzenbergu

jmenován byl 8. ledna 1940 vedoucím mládeže Národního souručenství.

Znak v Erbovní knížce na rok 1935.

JUDr. Jiří hrabě Bořek-Dohalský z Dohalic

oslavil 30. března 1940 ve velechrámu Svatovítském v Praze sňatek s Josefou, princeznou z Thurnu a Taxisu, dcerou Ericha

prince z Thurnu a Taxisu (nástupce zesnulého knížete Alexandra v Loučeni) a Gabriely roz. hraběnky Kinské. Snoubence oddával ženichův strýc, arcibisk. kancléř Dr. Antonín hrabě Bořek-Dohalský.

Popis a obraz znaku Dohalských z Dohalic v Erbovní knížce na rok 1939, s. 89, popis znaku Thurnů a Taxisů v tomto ročníku na s. 116-118.

III. Písemnictví a umění.

Historické rozpomínky.

Čtibor Tovačovský z Cimburka zemřel před 445 lety. 26. VI. 1939. Znak: štít červený, v něm trojí oboustranné cimbuří se střídavým ozubením, klenot křídlo s cimbuřími jako ve štítě.

Petr Vok z Rožmberka narodil se před 400 lety. 1. X. 1939. Znak: sr. studii J. Navrátila v Erbovní knížce na rok 1935. Postava Vokova ožila v tomto roce Mařánkovým románem *Barbar Vok a Endrisovými rozhlasovými scénami*.

Petr Codicill z Tulechova zemřel před 350 lety. 29. IX. 1939. Znak: štít modrý, v něm jelen zlatý nebo přirozené barvy, klenot mezi modro-zlatými křídly střídavých barev, rostoucí zlatý nebo hnědý jelen.

Jan Tomáš Pešina z Čechorodu narodil se před 310 lety. 19. XII. 1939. Zemřel před 260 lety. 2. II. 1940. Znak: v modrém poli zlatá kotva.

Heraldická literatura roku 1939.

Obrazy českého státu od roku 1526 do roku 1918. Vyobrazení shromáždil a doprovod napsal *Karel Schwarzenberg*. Graficky upravil Břetislav Štorm. Vydal v knihách Řádu a vytiskl Melantrich a. s. v Praze na podzim 1939. 4°. 247 s., 133 obrazů. Váz. v plátně 180 K.

Knihy dnes nesmírně živá, obrazící život českého státu za vlády domu Habsburského v dokumentech namnoze neznámých, vynesných po prvé veřejnosti ze šlechtických sbírek a doprovázená stručnými, výstižnými výklady těch vzácných symbolů, podobizen, výjevů, interiérů, obohacuje na mnoha stránkách i českou heraldickou ikonografii. Před titulem vložena je barevně reprodukováná kresba českého královského znaku, kterou autor dokládá i svou slohovou jistotu heraldického zobrazování. Další erbovní ilustrace jsou: královský znak domu Habsburského

(z korunovačního ceremoniálu 1723), znak Alžběty, princezny české a královny francouzské (z kostela Všech svatých na Hradě), tabard českého herolta (státní pokladnice vídeňská), znaky nejv. komorníka, sudího a úředníků při deskách zemských 1605 (hrad pražský), znak nejv. sudího dvor. Kryštofa z Lobkovic (t.), znaky podkomořích Margelíka a Netolického (Ml. Boleslav), znak nejv. korouhevníka Markvarta z Hrádku (hrad pražský), dekorace české šlechtické gardy (Kolovratský zámek v Rychnově), dekorace Tereziánského ústavu šlechticů (t.), znak druhé představené Novoměstského ústavu šlechticů Marie Gabriely hr. Lažanské (zámek v Manětíně), královský znak na radnici českobudějovické, znak cechu malířského měst pražských (museum hl. m. Prahy), znak moravského podkomořího Maxe Kobylky z Kobylího (zem. archiv v Brně), znak nejv. písaře Závěše z Osenic (t.), odznak měšťanské gardy pražské. Znaky vyskytují se ovšem hojně i na portretech šlechtických hodnostářů, na architekturách, zbroji i strůji.

Kniha kreseb Břetislava Štorma. Úvodní slovo napsal Karel Schwarzenberg. Vydal »Vyšehrad« v Praze v edici knih Řádu na podzim 1939 v počtu 500 výtisků. M. 4°. 107, (1) str. 30 K.

Výběr kreslířské tvorby z let 1928-1939 zahrnuje také 31 heraldických kreseb z »Erbovních knížek« a 61 znaků nebo znamení jiných, z první Štormovy sbírky »Znaky a znamení stavu kněžského«, ze soukr. tisku »Báječná zvířata, obludy a nestvůry«, z knižních výzdob i užítkových erbovních manifestací úředních a osobních, v nichž celá serie je zejména znaků farních úřadů. Předmluva zdůrazňuje funkční ráz heraldického umění a chválí způsob, jakým Štorm je mu práv. Z jiného ještě aspektu na dílo Štormovo vyznali jsme se v »Národní obnově«, III., č. 49, s. 6.

Břetislav Štorm: Úvod do heraldiky. Zprvu v »Národní obnově« roč. III., č. 48, roč. IV., č. 1, 3 a d., knižně 1940 v úpravě »Erbovních knížek«.

Aby vyšel vstříc obnovenému zájmu o heraldiku, sestavil B.

Štorm v stručných otázkách a odpovědích, doprovázených mnoha instruktivními obrázky, nejdůležitější zásady a pravidla znakového umění a vědy. Tento katechismus vydatně pomůže nahraditi kompendium V. Krále z Dobré Vody, jedinou naši velkou obrazovou učebnici obecné heraldiky, dávno rozebranou a vzácnou, i I. díl Českomoravské heraldiky Martina Koláře.

Rudolf Urbánek: Tři Janové z Rabštejna. Sborník filologický XI. 1939, str. 199-238. (Vyd. Čes. Akademie.)

Jan z Rabštejna často si ve svých knihách kreslil vlastní znak. V jeho knihovně, 48 svazcích rukopisů, chované v klášteře v Drkolně (Schlägl), nacházíme v rukopise č. 17. soupisu G. Vielhaberova-G. Indrova (Catalogus codicum Plagensium manuscriptorum, Linz 1918) na přední desce starý znak rabštejnský, spojený se znakem kapituly vyšehradské, v rukopise č. 107 a 130 rovněž, v rkp. čís. 66, 127, 131, 134, 152 ještě dva znaky jiné, 1. snad jeho matky šlechtičny, 2. snad variant znaku vyšehradského. Knihovnu Rabštejnovu popsal B. Mendl v Rozhledech po literatuře a umění I. 1932, s. 89-90. Urbánek reprodukuje znaky na s. 228, popisuje na s. 236 a v pozn. 192.

Florian Zapletal: Rožmberská ráže na Hukvaldech. Časop. Spol. přátel starožitností XLVII., 1939, s. 27 a fotografie.

V zřícenině hradu na Hukvaldech na pískovcovém kameni blízko lidomorny zřítí možno erby boskovský (hřeben o 7 zubech) a rožmberský (pětistou růží). Jsou to znaky Dobeše z Boskovic († 1493) a manželky jeho Hedviky z Rožmberka († 1520).

F. Zuman: Dvě zaniklé sklárny na panství zákupském. Časop. Spol. přátel starožitností XLVII. 1939, č. 1., s. 1., kresba.

Popis a kresba znaku Schürerů z Waldheimu, rodu saských sklářů, kteří založili r. 1530 sklárnu ve Falknově (Falkenau) a obdařeni byli erbem od císaře Rudolfa II. 1. VII. 1592.

B. Štrér: Erbovní rodiny v Domažlicích. Ročenka Městského musea v Domažlicích 1937. Podle městských knih vypsány rytířské rody sídlící v městě hlavně v XVI. stol.

Vojtěch Jaromír Pelikán: Heraldické základy. 1. Sklenice s erbem rodu Mac Nevin o Kelly ab Aughrim. Mělnicko II. 1939, č. 4., s. 78-82 a 4 obr.

Popisuje pražskou patricijskou rodinu irského původu, od pol. XVIII. stol. usedlou v Čechách, vývoj jejího znaku i jeho praktické aplikace, z nichž sklenice v městském museu na Mělníce chovaná je reprodukována.

Antonín Liška: O vazbách starých pozemkových knih v Archivu země České v Praze. Zprávy Zemského archivu českého 1939.

Popis řady heraldických supralibros, jimiž ozdobovali pozemkové knihy hlavně městští písaři z drobné šlechty české XVI. a XVII. věku.

Hana Sachsová: O pečetích a erbech pražského patriciátu v předhusitské době.

Studii přinese Sborník příspěvků k dějinám hl. města Prahy. Sv. XI. 1940.

Thomas Čapek: Ancestry of Frederick Philipse First Lord and Founder of Philipse Manor at Yonkers, N. Y. New York 1939.

Americký krajan, historiograf Čechů v U. S. A., který napsal před lety monografii o Augustinu Heřmanovi, prvním Čechu, který stanul na půdě americké a založil Bohemia Manor, podniká v knížečce zajímavý pokus, dovodit, že jiný pionýr XVII. stol., o němž se tvrdí, že byl českého původu, Sir Frederick Philipse či Felypsen, († 1702 v 76. roce věku), nebyl nikdo jiný než Mořic hrabě Vchynský (Kinský), syn Viléma hr. Vchynského. Knížka je ilustrována znakem rodu Philipse (Esquire), znakem Kinských, které ovšem jsou rozdílné, a odznakem hodnosti nejvyššího lovčího v království českém.

František Hrušovský: Slovenské dejiny. Turčanský Sv. Martin, Matica Slovenská, 1939. 8°. 452 s.

Dílo má četné popisy a ilustrace městských erbů i znaků zemanských rodin slovenských v nákresech J. Cincíka. 10 ukázek erbovních také v »Slovensku« V. 1939, č. 9-12.

Heraldika v denních listech. Od poloviny roku 1939 neobyčejně

vzrostl také zájem novin o heraldiku. Články, které jsou hojně otiskovány, jsou ovšem namnoze velmi populární, ale i tak mají svou hodnotu výchovnou, instruktivní a někdy i heuristickou. Primát má deník »Venkov«, který dokonce zavedl lidovou soutěž na námět »Hledáme nejhezčí selský znak a pečeť venkovských obcí«, ne neužitečnou, neboť v příručkách (Král, Sedláček, Widimsky) najdeme jen znaky měst a městeček. Obesílají i odborníci (12. I. 1940 archivář V. Hadač ze schwarzenberského archivu v Třeboni), výrobci razítek (továrník Boh. Zahradník), venkovští kronikáři. O znaku České Rybné měly zprávu také »Lidové noviny« 21. XI. 1939, o znaku Stradouně »Národní politika« 14. I. 1940, cechovních znamení všímalo si »České slovo« (30. VIII. 1939), znaků a barev českých zemí »Polední list« (19. VII. 1939), znaků císařství a republiky Brasilie »Pestrý týden« XIV. 11. XI. 1939. O znaku království českého z Paprockého přetiskl s titulem »Bílý lev v červeném poli« Karel Hašler v neděli »Venkova« 2. VII. 1939, o znacích arcibiskupů Arnošta z Pardubic a kard. Karla Kašpara psal dr. Jan Kapistrán Vyskočil tamtéž 30. IV. 1939, heraldického nahrazování barev všiml si Václav Rytíř ve »Venkově« 3. VI. 1939, domovní znamení Staré Prahy oživil »Venkov« 14. I. 1940 atd., atd. Stat K. Schwarzenberga »Strážci českého znaku« z loňské Erbovní knížky přetiskla »Národní obnova« III. 32, 19. VIII. 1939.

Heraldika v knižních dražbách roku 1939.

Dvoji je podoba, pod kterou se nám heraldika objevuje v knihách: buď mají obsah rodopisně-znakový, nebo jejich vazby nesou znaková supralibros a exlibris, poznačující vznešené dávné majetnictví. Obojí značně hojně přinesl na veřejnost knižní trh minulého roku. Nejvýzračnější kusy vynesla z přervaného rodového vlastnictví dražba knihovny hrabat Apponyiů ze zámku Oponic na Slovensku, jejíž první část konala se v Praze 6.-7. června 1939. V oddílu vazeb skvěla se supralibros se znaky Lud-

víka Velikého Bourbonského, království Neapolsko-Sicilského, Lombardska a Benátek, Ferdinanda z Fürstenbergu, biskupa paderbornského, Trautsonů, Stürmerů z Unternesselbachu, Alexandra III., opata kremsmünsterského, Víta Oldřicha Maršálka z Ebnetu (konvolut o českém povstání 1618), rodu Freywaltrů (konvolut tisků M. Hoe z Hoeneggu), hraběte Pellegrini, hraběte z Bünaui, rytíře ze Schmidlinu, znak velmistra knížete Rohana v bodoniiovském tisku *Memorie de'Gran Maestri del Sacro Militar Ordine Gerosolimitano* 1780 atd. V 57. dražbě starožitníka V. Hořejše v Praze 10.-12. X. 1939 byly prodány knihy s exlibris Georga Prespurka 1581 a maršálka Ferdinanda Hoffmanna z Grünpüchlu a ze Střechova s počátku XVII. stol. V 273. katalogu vídeňské firmy Gilhofer & Ranschburg, s hojností bohemik, vyskytlo se na vazbě, datované rokem 1592, heraldické supralibros Jana Labunského z Labuně, na jiné knize supralibros Adama z Dietrichsteina 1665. V 54. aukci Karla Zinka v Praze 29. XI.-1. XII. 1939 prodána byla francouzská heraldická knížečka z roku 1538, *Le Blason des Armes, avec les armes des princes et seigneurs de France*, za 520 K (z vyvolací ceny 100 K), album Görtzovo-Zellnerovo, *Illustrierte Geschichte der österreichischen und ungarischen Ordenauszeichnungen und deren Besitzer*, vydané v Karlových Varech, za 180 K (z vyvol. ceny 30 K), *Gothaischer Hofkalender* 1791 za 160 K, *Znaky zemí koruny České*, nákl. a tiskem dr. Skřejšovského v Praze 1872, foliový list, za 30 K. Také v aukcích Fr. Jeřábka v Praze prodána byla řada heraldických památek.

Čeští výtvarní umělci

účastní se heraldického umění řídce a příležitostně. Starší tvorbu, již i zde stojí v čele Mánes a Aleš, zhodnotíme v některé budoucí Erbovní knížce. V roce 1939 vědomě, s ethosem a v přísné kázni slohové pokračoval na obnově mnohaletého úhoru pevnou kresbou jedině Břetislav Štorm. Přehlédl také své dosavadní dílo v knize, o níž je zde zmínka na jiném místě. Nebu-

diž opomenut krásný znak Julesa Barbeye d'Aureilly, nakreslený Štormem na obálku bibliografické studie B. Lifky, »Jules Barbey d'Aureilly v českém písemnictví a umění«. Kresebnému rukopisu Štormovu blíží se jeho žák a následovník Z. M. Zenger, uplatňující se v edicích katolických nakladatelství. Ušlechtilý výrazný znak sv. Johanky z Arcu vytvořil pro břevnovské benediktiny Oldřich Menhart. Skvěle řezaného českého lva vyryl do dřeva Václav Mašek pro titulní list knihy Pavla Stránského »Český stát«, kterou v novém překladě B. Ryby vydal z jara 1939 v malém nákladu Spolek českých bibliofilů. Přetisk této knihy v »Evropském literárním klubu« má na obálce již jen starý dřevoryt barokní. Jiného lva nakreslil pro spis Zd. Kalisty »Čechové, kteří tvořili dějiny světa« na obálce mladý grafik Zdeněk Seidl. Bylo-li užito již dvou barev, pak šedá pro lva špatně nahrazuje bílou! Jako honosný dekorativní emblém pojal Cyril Bouda znak Benvenuta Celliniho, který vyryl do mědi pro obrazové album »La Vita di Benvenuto Cellini, 30 incisioni in rame. Con prefazione del prof. Ettore Lo Gatto. Praga, VI. Žikeš, 1939.« Mnoho heraldických kreseb, novinově zběžných, od F. Tručky, posloužilo v hrubé sítkové zinkografii denní potřebě.

Obsah

<i>Karel kníže ze Schwarzenbergu: Znaky českých vévodství. S 18 kresbami autorovými</i>	9-26
<i>Karel kníže ze Schwarzenbergu a Bohumír Liška: Znaky řádů a ústavů šlechtických v zemích koruny České. S 16 kresbami Karla knížete ze Schwarzenbergu</i>	27-55
<i>Jiří Čarek: Balbínova a Crugeriova Aula Caroli IV.</i>	56-68
<i>Václav Ryněš: Jesuitští spisovatelé ze starých českých rodů a jejich erby. S 9 kresbami Břet. Štorma</i>	69-87
<i>Karel Tříška: Gelasius Dobner jako pěstitel české heraldiky</i>	88-92

Heraldická kronika 1939-1940

(Uzavřena k 31. březnu 1940.)

- I. Instituce.
- II. Osobnosti.
- III. Písemnictví a umění.

Napsali nebo přispěli: *Em. Froněk, Václav Davídek, Matěj Kolářik, František Štědranský, Břetislav Štorm*. Nepodepsané texty psal *Bohumír Liška*.

- 1. Nové státní znaky, vlajky a pečeti pro Čechy a Moravu (95) - Šlechtictví, řády a tituly resituovány (95-97) - Starobylé universitní insignie vysokého Karlova učení pražského (97) - Klášter strahovský v Praze trvá 800 let (97) - Pardubice šest set let městem (97-99) - Městečko Spálené Poříčí a jeho znak (99-104) - Čtyři sta let města Sedlice (104-105) - Kdyně na Šumavě 100 let městem (106) - Zdice 900 let obcí (106) - Dvacet let Velké Prahy (107) - Znak farního úřadu v Kamýku nad Vltavou (107) - Exe-

- kutiva bývalých vojáků (108) - Slavnosti staletých selských gruntů v Čechách (108).
- II. Papež Pius XII. (109) - ThDr. Šimon Bárta, biskup česko-budějovický (110) - Tři sta let vlády rodu Kolowratů v Rychnově nad Kněžnou (111) - Odhalení pomníku Hanušovi hr. z Kolowrat v Březnici (111) - JUDr. Antonín rytíř Randa a Ing. Dr. mont. Otakar Kruliš-Randa (112 až 113) - Emil rytíř ze Škodů (113-115) - Baili Frà Mikuláš hr. Chorinský (115-116) - Alexander kníže Thurn-Taxis (116-118) - Josef hr. Seilern a Aspang (118) - Ladislav rytíř Bartoň z Dobenína (118) - Marie Kristina hr. Schönbornová (119) - R. T. Dr. Emanuel rytíř Proskowetz (119 až 120) - Hugo hr. Strachwitz (120) - Mikuláš hr. z Bubna a Litic (121-122) - Jaroslav hr. ze Sternbergu (122) - Arnošt hr. Stubenberg (122) - Hugo Mikuláš kníže a starohrabě Salm a Reifferscheidt (123) - JUDr. Jan kníže z Lobkowicz (123) - JUDr. František princ ze Schwarzenbergu (123) - JUDr. Jiří hr. Dohalský z Dohalic (123).
- III. Historické rozpomínky: Cübor Tovačovský z Cimburka. Petr Vok z Rožmberka. Petr Codicill z Tulechova. Jan Tomáš Pešina z Čechorodu (125). - Heraldická literatura roku 1939: Schwarzenberg, Štorm, Urbánek, Zapletal, Zuman, Štrér, Pelikán, Liška, Sachsová, Čapek, Hrušovský, Heraldika v denních listech (125-128) - Heraldika v knižních dražbách roku 1939 (129) - Čeští výtvarní umělci a heraldika (130).

Seznam vyobrazení

- Balbínové z Vorličné 79
Bárta Šimon, biskup 110
Berkové z Dubé 75
Bílsko, vévodství 17
Boryňové ze Lhoty 81
Božího hrobu řád 31
Břeh, vévodství 18
Břežský myslivecký řád 33
Bubna z Litic 121
Ducha Svatého řád 30
Frýdlant, vévodství 20
Huberta Svatého řád 34
Chanovští z Dlouhé Vsi 71
Chorinští z Ledské 115
Johanité 38
Kamýk nad Vltavou, farní
úřad 107
Kdyně na Šumavě 106
Klenovští z Klenové 85
Kolowratové Libštejnští 73
Krnov, vévodství 12
Krumlov, vévodství 23
Křesťanského rytířstva řád 33
Kříž český šlechtický 34
Křížovníci s červenou hvězdou
30
Lazara Svatého řád 32
Lehnice, vévodství 13
Lucemburk, vévodství 22
Minsterberk, vévodství 19
Němečtí rytíři 29
Nisa, vévodství 26
Obytečtí z Obytec 77
Opava, knížetství 11
Opolí, knížetství 10
Osvětim, knížetství 14
Pardubice 98
Pius XII., papež 109
Rajští z Dubnice 83
Randové a Krulišové-Randové
113
Ratiboř, vévodství 16
Sedlice u Blatné 105
Smrtí hlavy řád 31
Spálené Poříčí 101
Strakova akademie 38
Templáři 27
Těšín, knížetství 9
Ústav šlechticů brněnský 35
Ústav šlechticů u sv. Andělů
36
Ústav šlechticů Tereziánský
37
Vratislavové z Mitrovic 76
Zaháň, vévodství 21
Zákupy, vévodství 25
Zátor, vévodství 15
Zhořelec, vévodství 24
Obálka:
Znak hrabat z Kolowrat.

Erbovní knížka na rok 1940, ročník šestý

Redigoval PhDr. Bohumír Lifka. Vydalo v knihách Řádu
nakladatelství „Vyšehrad“ v Praze, tiskem Československé
akciové tiskárny v Praze v dubnu 1940 v nákladu pěti set výtisků

